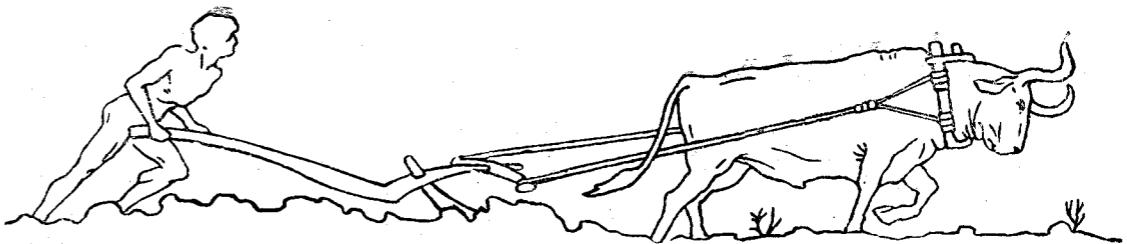

Η ΙΑΣΙΣ ΤΟΥ ΤΥΦΛΟΥ — ΥΠΟ

Δ. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ — ΔΡΕΣΔΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Θ' 31 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1909

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ*

Πέντε μακροί αἰῶνες είχον παρέλθει, ἀφότου εἶχε κατορθώσει νὰ φέρῃ εἰς πρόσκαιρον πραγματοποίησιν τολμηρὰ σχέδια ἀποκαταστάσεως τῆς παλαιᾶς τοῦ κράτους ἀρχῆς εἰς τὴν πρὸ πολλοῦ ἀπολεσθεῖσαν Δύσιν. Ὁ Ιουστινιανὸς μόλις ἐπέζησεν εἰς τὸ ἀκροσφαλὲς ἔργον του, καταρρεῦσαν μέχρι θεμελίων εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον του. Ἀκαταγώνιστοι δυνάμεις ἐνήργουν τότε συγχρόνως ἀπὸ τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολὴν πρὸς καθολικὸν ἀνασχηματισμὸν τοῦ κόσμου. Καὶ κατὰ τὸ παρόν, χάσμα κολοσσιαῖον, πολὺ ταχέως αὐξάνον, διηνοίγετο μεταξὺ τῶν χωρῶν τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ἐντεῦθεν καὶ πέραν τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, τὰς διποίας στενάτας πνευματικοὶ δεσμοὶ ἐκράτουν μέχρι τοῦδε ἐπὶ αἰῶνας ἀδιαχωρίστως πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένας. Παραδόξως μάλιστα ἡ πρὸς τὸν τελειότατον ἥμικὸν καὶ πνευματικὸν σύνδεσμον προωρισμένη νὰ ἐνεργήσῃ νέα θρησκεία, τούλαχιστον ἡ ἐκκλησία της, συνετέλεσε τῷρα αὐτὴ πρώτη, καὶ αὐτὴ κυρίως, εἰς τὸν διάθροιν χωρισμόν. Τὸ δόγμα καταλύει τὰς φωτεινὰς ἴδεις τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ ἡ τυφλὴ πίστις ἐξαπλώνει παχὺ σκότος πρὸ τῶν διφθαλμῶν τῆς διαυγοῦς ἀλλοτε ἐλληνικῆς διανοίας. Αὐτὴ εἴνε ἡ θλιβερωτάτη μεταβολὴ, τὴν διποίαν πάσχει ὁ ἀρχαῖος τόσον ὠδαῖος καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου λάτρης ποτὲ κόσμοις αὐτὴ εἴνε ἡ χειρίστη βαρβαρότης, εἰς τὴν διποίαν περιπίπτει ὁ νέος, τὸν θεῖον Λόγον λατρεύων κόσμος, καὶ δχι μόνον ὁ ἀγροίκος ἐκεῖνος τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ ὁ τρυφῶν ἀκόμη εἰς τὸν πολιτισμόν του καὶ εἰς αὐτὸν ἐναβρυ-

νόμενος — παλαιὸς πλέον καὶ αὐτὸς ἔλληνικός. Ἡ ἀποξένωσις είνε πλήρης, ἥδη κατὰ τὸν δύδον αἰῶνα· καὶ ἀπὸ τὸν ἔβδομον ἀκόμη, ἀφοῦ ἡ ἔχθρα εἴχε γεννηθῆ πολὺ πρωτίτερα. Ἡ Δύσις ἀποκηρύττει διὰ τῶν παπῶν της τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὁ βυζαντῖνος ἔλληνικὸς κόσμος ἀποστρέφει διλότελα τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὴν Δύσιν. Καμμία κοινὴ θυσία δὲν προσφέρεται πλέον ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου συγχρόνως καὶ εἰς τὴν Ἀλιν, κανεὶς φιλόσοφος τῆς ἀθηναϊκῆς Στοᾶς δὲν ἔχει πιστότατον μαθητὴν τὸν καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Καισάρων. Τοιουτοτρόπως σχηματίζεται ὁ μεσαιωνικὸς κόσμος· καὶ αὐτὸς εἰσέρχεται πλέον εἰς τὸν ἰδικόν του δρόμον, ἀλλον εἰς τὴν δυτικήν, τὴν φραγκικὴν ὃς εἴτε μεν τῷρα Εὐρώπην, καὶ ἄλλον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν. Ἐκάτεροι πρὸς τὰ ὅδια τέλη, καὶ ἡ διάστασις αὐξάνει δοσον πλησιέστερα φέρονται οἱ δύο κόσμοι πρὸς αὐτά. Ἄλλ' ἐνῷ ἡ Δύσις μορφώνει τὸν ἰδικὸν της, ἀκραιφνή εὐρωπαϊκὸν βίον — καὶ πολιτισμὸν μετ' οὐ πολὺ — ἡ ἔλληνικὴ Ἀνατολὴ περισυνάγεται καὶ ἡ ἐαυτήν, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὀδυουμένη πρὸς τὴν Ἀσίαν μὲ διλόκληρον τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ νέον τῷρα θρησκευτικὸν της σύστημα, τὸ δοποῖον βαθέως διὰ τῶν δύο διδῶν, τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας, εἰσχωρεῖ μὲ τὰς παντοίας του ἐπιδράσεις εἰς ἀπαντα τὸν κοινωνικὸν δργανισμὸν τοῦ θέμνους καὶ εἰς ἀπαντα τὸν ἥμικὸν καὶ πνευματικὸν βίον. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ὁ χωρισμός εἴνε τέλειος. Οἱ παλαιοὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἵματος, μίαν ψυχὴν εἰς δύο σώματα φέροντες Λατινοέλληνες ἀδελφοὶ δὲν γνωρίζουν καὶ δὲν ἀναγνωρίζουν πλέον ὁ εἰς τὸν ἄλλον.

Ἄλλ' εἰς τὸν χρόνον ἀκριβῶς τοῦτον ἐπέρχεται καθολικὴ ἀλλοίωσις τῶν πραγμάτων πᾶλιν.

* Διάλεξις γενομένη εἰς τὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν τὴν 5 Ιανουαρίου ἐ. ἔ. (ἡ τρίτη τῶν ὑπὸ τῆς γαλλοφώνου ἐφημεριδός «ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος» ἐσχάτως δργανωθεισῶν).

Τὸ κολοσσιαῖον ὁρεῦμα τῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως ἔθνῶν, ἐκχυθὲν κατὰ τὸν 5^{ον} αἰῶνα μέχρι τῶν ἔσχάτων ἀνατολικῶν ὅρίων τῆς νοτίας Εὐρώπης, μέχρι τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἶχεν ὀπισθοδομήσει τότε πρὸς δυσμὰς πάλιν καὶ κατακλύσει τὴν εὐρυτάτην τῶν χωρῶν ἑκείνων λεκάνην μεταξὺ Ἀτλαντικοῦ καὶ Ἀδρίανου. Τώρα ἔξογκάνεται ἐκ νέου αἴφνης, καὶ φέρεται πάλιν πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Τὸ 1081 πλήττει τὰ τείχη τοῦ Δυρραχίου, διε ἀπίμονος καὶ ἄγριος Νορμάννος Ροβέρτος Γυσκαρόδος δομῆ ἀπὸ τὴν Κάτω Ἰταλίαν, διὰ ν^ο ἀναλάβῃ τὸ πρὸ πέντε αἰώνων ἀποτυχὸν ἔργον τῶν Γότθων προδόμων του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ 1083 συντρίβεται τὸ μέγα τοῦ κῦμα παρὰ τὴν Λάρισαν καὶ Καστορίαν. Ἀλλὰ τὸ 1097 ἀνοίγει τὸ βίαιον ὁρεῦμα τὴν παλαιὰν κοίτην του ἀπὸ τοῦ Δουναβέως πρὸς τὴν καρδίαν τῆς Ἑλλάδος. Μυριάδες πεζῶν καὶ χιλιάδες σιδηροφράκτων ἵπποτῶν τῆς Δύσεως στρατοπεδεύουν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς παρὰ τὸν Βόσπορον βασιλίδος τῶν πόλεων. Ἡ Ἑλλὰς βλέπει πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὴν Δύσιν, τὴν ὅποιαν ἔως τώρα παρεγνώριζε ἥ δὲν ἔγνωριζε διόλου· καὶ τὴν βλέπει μὲν θάμβος καὶ ἔκπληξιν, τὴν ἀνδρωθεῖσαν, τὴν ἀλλοιωθεῖσαν Δύσιν τῶν μεγάλων ἔγρηνων τῶν βιοφράσων ἑκείνων, οἵτινες ἀλλοτε ἐμισθοφόροις ἥ ἀξιώματα καὶ τιμᾶς ἔζητον εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τῶν ὅποιων οἱ ἡγεμόνες ἐκόσμησάν ποτε τοὺς θριάμβους τῶν ἐκ τῆς Δύσεως ἐπανερχομένων νικηφόρων αὐτοῦ στρατηγῶν.

Καὶ μετ' ὀλίγον τὰ πρόγματα ἐλάμβανον τραγικωτέραν μορφήν. Ἡ Δύσις ἀναλαμβάνει ἄγριον ἥθος καὶ εἰς μίαν στιγμὴν καταπλήξεως ἥ Ἑλλὰς ὅλη, ἀρχομένου τοῦ 1200, γίνεται λάφυρον τῶν Φράγκων κατακτητῶν. Ὁ ἔλληνικὸς κύριος τῆς Ἀνατολῆς ἔχει τώρα πολλὴν φρεῦ! εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίου τὸν δυτικὸν ἑκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὅποιον εἴχεν ἀποχωρισθῆ πρὸ πολλοῦ! Καὶ ἡ καλὴ γνωριμία θὰ ἐπαναφέρῃ μέχρι τινὸς τὴν μεταξὺ ἀποξενωθέντων μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας παλαιὰν οἰκειότητα.

Ἄλλα πόσον μετεβλήθησαν τώρα οἱ καιροί! Ἡ κατακτηθεῖσα Ἑλλὰς δὲν νικᾷ ὡς ἥ παλαιὰ τὸν ἄγριον κατακτητὴν οὐδὲ φέρει πλέον τὰς τέχνας τῆς εἰς τὸ ἀγροῦκον Λάτιον. Ὁ βραχύτατος σχετικῶς μετὰ τὴν δοιστικὴν κατάλυσιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου καιρὸς ἀλλοιώνει διζικῶς τὸ πνευματικῶς πάντοτε τὴν ἡγεσίαν ἔχον ἔθνος. Ἀληθῶς, ἥ χριστιανικὴ ἔλληνικὴ βασιλεία τοῦ Βυζαντίου καταλαμβάνει τώρα περιφανῆ θέσιν εἰς τὴν ιστορίαν τοῦ κόσμου ἀλλὰ τὸ χριστιανικὸν ἔλληνικὸν ἔθνος ἀποβάλλει τὰ δύο οὐσιωδέστατα γνωρίσματα τῆς μέχρι πρὸ δὲν ὀλίγον ιστορικῆς του διντότητος, τὴν γνησίαν ἔθνικήν

συνείδησιν καὶ τὴν ἐνεργόν τοῦ ὑπερόχου του πνεύματος δύναμιν.

Ἀμφότερα ταῦτα εὑρίσκει τώρα ὡς διακριτικὰ γνωρίσματα τῶν Φράγκων κυρίων του τὸ πρῶτον πολὺ ἐκπεφρασμένως καὶ εἰς πάσας τὰς ἑκδηλώσεις τοῦ βίου, τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ· τὸ δεύτερον ἥδη εἰς τὸ πρῶτον δργασμὸν τῆς δημιουργικῆς παραγωγῆς. Εἶμεν προσαρμοστικῶς εἰς τοὺς χρόνους τῆς εὐρώστου βιαστήσεως τοῦ ἔαρος τῶν ἔθνων καθ' ἀπασαν τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην. Ἡ Ἑλλὰς τοιουτορόπως, καθὼς ἐμφανίζεται ἐνώπιον μας, διατείχησεν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς μοναρχίας εἰσέρχεται εἰς τὸ σύστημα τῶν φραγμικῶν κρατῶν, ὅλης ἔχει νὰ δώσῃ καὶ περισσότερα νὰ λάβῃ. Καὶ ἐφόσον μέλλει τὸ ἔθνος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτοτελῆ ὑπαρξίαν, λαμβάνον πλήρη συνείδησιν ἑαυτοῦ, καὶ νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν πάλιν τὰς δημιουργικὰς τοῦ πνεύματος του δυνάμεις, ἀνάγκη εἶναι ν^ο ἀνακανίσῃ τὸν βίον του, παραδιδόμενον μὲ τόλμην εἰς τὰς νέας ἐκ τῆς Δύσεως ἐπιδράσεις.

Καὶ τοῦτο γίνεται μὲ τὴν ἀγχίνοιαν ἑκείνην εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν φιλοτιμίαν εἰς τὴν μίμησιν, ἥ ὅποια πάντοτε διέκρινε τὸ ζωτὸν καὶ εὐφάνταστον, φιλοκίνδυνον καὶ ἐπιχειρηματικὸν ἔλληνικὸν ἔθνος. Ἡρκεσε μόνον νὰ ἔξελθῃ ἐκ τοῦ στενοῦ περιορισμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον εὐρίσκετο μέχρι τοῦδε, τεταγμένον ὑπὸ τὴν πληκτικὴν καὶ στενόχωρον πηδεμονίαν συστήματος ἀπαμβλύνοντος μᾶλλον παρὰ βοηθοῦντος πρὸς τελείαν ἀνάπτυξιν τὰς ἀτομικάς του δυνάμεις,—, καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς χρήσεως αὐτῶν τώρα ἐπανευρίσκει ταχέως τὸ παλαιὸν τῆς ψυχῆς του σφρῆγος.

Ἡ Νέα Ἑλλὰς ἀναπλάσσεται τοιουτορόπως ἐκ τῆς Ἰδίας της ὕλης εἰς τοὺς ὅμνείους τύπους, τοὺς ὅποιους τῆς παρέχει ἥ Δύσις. Ἡ Ἑλλὰς φραγκίζει, περιβαλλομένη δῆλην τὴν ἐξωτερικὴν στολήν, τὴν ὅποιαν φέρει δὲ νέηλυς κόσμος τῶν φευδαρχῶν καὶ ἴτιπτῶν αὐθεντῶν της, ἀκολουθῶν τὰς σημαίας των, καθίζουσα εἰς τὰ μέγαρά των, πάλλουσα τὸ βαρύν δόρυν των, θεοποιοῦσα τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ ἐκ πλημμυρούσης ἀπὸ αἰσθηματικότητη θερμὴν καὶ ἀπὸ φλογερὸν πάθος καρδίας ψάλλουσα τοὺς νέους τούτους φραγκικοῦ γένους θεούς.

Ἀναμφιβόλως νέος ἥλιος ἀνατέλλει εἰς τὸν δρῖζοντα τῆς ιστορικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους καὶ ἥ αὐγὴ ἐφορικῆς ἥμέρας χρυσώνει τὰς κορυφὰς τοῦ νεοελληνικοῦ Παρνασσοῦ. Τούλαχιστον τοῦτο βλέπομεν μὲ χρώματα ζωηρὰ δηλούμενον ἐπάνω εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἔθνους μας βίου, τὴν δομήν οἵ αἰῶνες ἔκτυλίσσουν ἐνώπιον μας. Διότι τί

γνωρίζομεν ἐκ ταύτης τῆς ζωῆς αὐτοῦ κατὰ τὸν μαρρὸν χειμῶνα, διστις προηγήθη τῶν πρώτων ἐκείνων ἐφοριῶν ἥμερῶν της; Ἡ συνείδησις τοῦ ἔθνους μας ἐν γένει εἶνε πολὺ νέα καὶ αἱ ἐθνικαὶ ἀναμνήσεις, αἱ ζωνταναὶ πρὸ πάντων παραδόσεις τοῦ λαοῦ εἰς τὸν μύθον της προφήτης τῆς Ζωῆς του—τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας. Μόλις φῶς ὀλίγον ἐκ τῆς Ἰδιαίτερας ἀκραίφων ἐθνικῆς του ιστορίας καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως καὶ ποιήσεως τοῦ λαοῦ φθάνει μερικοίς ἥμῶν ἀπὸ τῶν σπουδαιοτάτων χρόνων τοῦ ἔπειτα μέχρι τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, οἱ δοποῖοι κενταὶ μεταξὺ τῆς δύσεως τοῦ ἀρχαίου βίου καὶ τῆς αὐγῆς του νέου. Τὸ φῶς τοῦτο προδίδει τὴν ἥλιοφωτιστὸν ἥμέραν, ητίς ἔλαμπεν εἰς τὴν ὥραν τὴν πέραν τοῦ στενοῦ δρῖζοντος, τοῦ ἀποκρύπτοντος ἥφης ἥμῶν τὴν πρὸς ἐκείνην θέαν. Καὶ τοιουτορόπως αἱ ἐλάσσιται ἥφης εἰδήσεις ἐκ τῆς σκοτεινοτάτης ἀλλως ιστορίας του γονίου καὶ 8^{ου} καὶ 9^{ου} αἰῶνος τῆς ἐνταῦθα Ἑλλάδος, ἐξ ἑτέρου τὰ ἔξαγγέλλοντα πολέμους καὶ μάχας καὶ θαυμαστὰς πράξεις ἄσματα τῶν ἐπικῶν ἥφων¹ τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος δὲν ἀφήνουν καρμίαν ἀμφιβολίαν, οἵ τις τότε ἐπαλλελεῖ καρδία τοῦ ἔθνους ἐξ αἰσθημάτων γενναίων καὶ ἥ μοῦσα τοῦ ἀφθάρτου λαοῦ μας ἐνέπνεε τοὺς ἀγνώστους αὐτοῦ διαψιδών. Ἀλλὰ τίποτε πλέον τούτου δὲν γνωρίζομεν. Οἱ φρικτοὶ κλονισμοὶ καὶ αἱ καταστρεπτικαὶ ἀνατροπαὶ, τὰς δοποῖας ἐπέφρενεν ἥ τουρκικὴ ἐπιδρομὴ ἥδη ἀπὸ τοῦ μαύρου ἔτους 1071, διε ὁ Σελδζούκος Ἀλπ-Ἄρσλάν συνέτριψεν εἰς τὴν Μικράν Ἀσίαν τὴν δύναμιν τοῦ Βυζαντίου, καὶ κατόπιν ἥ δύναλλα τῶν Ὀσμανιδῶν ἀπὸ τοῦ 13^{ου} μέχρι τοῦ 15^{ου} αἰῶνος — αἱ φρικταὶ αὗται ἀνατροπαὶ δὲν κατεργάζονται πόλεσιν τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ διέσπασαν παντελῶς καὶ τὴν ιστορικὴν ἐπιδρομὴν ἥδη ἀπὸ τοῦ μαύρου ἔτους 1071, διε ὁ Σελδζούκος Ἀλπ-Ἄρσλάν συνέτριψεν εἰς τὴν Μικράν Ἀσίαν τὴν δύναμιν τοῦ Βυζαντίου, καὶ κατόπιν ἥ δύναλλα τῶν Ὀσμανιδῶν ἀπὸ τοῦ 13^{ου} μέχρι τοῦ 15^{ου} αἰῶνος — αἱ φρικταὶ αὗται ἀνατροπαὶ δὲν κατεργάζονται πόλεσιν τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα τοῦ ἔθνους της:

Εἴποις μῆτρα κείτουνται σ' χρυσῆν ἀπαλαρέαν, κόκκινα, γλυκούντικα, ώσπαν τὰ δύο σου κεῖλη. Καὶ στέκομαι, λιμπίζομαι καὶ λέγω: νᾶχα μῆλον, νὰ μιριζόμην τὸ βραδόν καὶ νὰ γλυκοκοιμόμουν, νὰ νὰ τὸ φίλουν πόλιτον καὶ νὰ παρηγορούμουν, ώς νᾶσον εἰς τὸ πλάγιο μου, νᾶχα παρηγορίαν.

Τοιουτορόπως παιδαγωγεῖται τὸ αἰσθημα, πλάσσεται ἥ γλυκοσσα καὶ μορφώνεται ἥ ποιήσις εἰς τὴν προσοικειωθεῖσαν τὸ πνεῦμα τῆς Δύσεως Ἑλλάδα. Μετ' ὀλίγον ἥ ποιήσις αὕτη ὡς ἐξέλθῃ καὶ εἰς ἄλλας εὐρυτέρας ὥδον, τολμῶσα νὰ χειρισθῇ πλὴν τῆς διαχυτικῆς λυρικῆς καὶ τὴν μεγάλην ἐπικὴν ὕλην, ὅλως διόλου ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις ἐκείνας τῶν νέων της διδασκαλίας, ἀν καὶ ἐντελῶς πάλιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἔλληνικοῦ λαοῦ, διστις γεννᾶ καὶ τρέφει αὐτήν.

¹ Ἀλφάρητος τῆς ἀγάπης, ἦτοι συλλογὴ ὁδιακῶν ἐφωτικῶν ἀφομάτων ὑπὸ Wilhelm Wagner, 1879, ἐν Λειψίᾳ.

γνωρίζομεν ἐκ ταύτης τῆς ζωῆς αὐτοῦ κατὰ τὸν μαρρὸν χειμῶνα, διστις προηγήθη τῶν πρώτων ἐκείνων ἐφοριῶν ἥμερῶν της; Ἡ συνείδησις τοῦ ἔθνους μας ἐν γένει εἶνε πολὺ νέα καὶ αἱ ἐθνικαὶ ἀναμνήσεις, αἱ ζωνταναὶ προφήτης τῆς Ζωῆς του—τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας. Μόλις φῶς ὀλίγον ἐκ τῆς Ἰδιαίτερας ἀκραίφων ἐθνικῆς του ιστορίας καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως καὶ ποιήσεως τοῦ λαοῦ φθάνει μερικοίς ἥμῶν ἀπὸ τῶν σπουδαιοτάτων χρόνων τοῦ ἔπειτα μέχρι τοῦ διαθέτοντος τῆς Ζωῆς του λαοῦ, γεννᾶται ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Δύσιν.

Τοῦ κύκλου τοῦ Διγενῆ Ακρίτα.

Αἱ νῆσοι τοῦ ἐλληνικοῦ πελάγους, ἡ Ρόδος
ἰδιαιτέρως καὶ ἡ Κύπρος, ἐκληροδότησαν ἐκ τῶν
χρόνων ἔκεινων τῆς ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος διὰ
τῆς ποδὸς τὴν Δύσιν κοινωνίας ἀναγεννωμένης
Ἐλλάδος τὴν θαυμασίαν ποίησιν τῆς ἐρωτικῆς
μούσης, ἐκ τῆς δοπίας συντρίμματά τινα μό-
νον περιεσώθησαν μέχρι σήμερον. Ἀλλ' ἡ με-
γάλη Κορήτη παρέσχε περὶ τὸ 1500 τὸ ἔπος της.
Ἐπος μακρόν, τέλειον, ζῶν μέχρι σήμερον,
τοιαύτην θέσιν κατέχον εἰς τὴν ποιητικὴν ἀντί-
ληψιν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ὅστε νὰ καταστῇ
πάγκοινον καὶ προσφιλέστατον αὐτοῦ ἀνάγνω-
σμα, ἐθνικὸν ἀνάγνωσμα, τὸν Ὁμηρόν του. Ἡ
Κορήτη παρέσχε τὸν Ἐρωτόκριτον.

Ολίγον μετά τὴν ἀλλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1204 ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐγκαθίσταντο εἰς τὴν Κρήτην, ἀφαιροῦντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν προκαταλαβόντων Γενουατῶν, οἵ Βενετοί, οἵ τὴν μερίδα τοῦ λέοντος λαβόντες ἐκ τῆς διανομῆς τοῦ Κράτους μεταξὺ τῶν κατακτητῶν. Ἀλλὰ τὴν ὁδὸν τῶν εἰς τὴν κατάκτησιν ταύτην ἔμελλον νὰ ποτίσουν ποταμοὶ αἷμάτων. Καὶ ἐπὶ ἓνα οἰώνα ἀκόμη καὶ πολὺ κατόπιν αἷματηραι ἐπαναστάσεις μακροχρόνιαι συνεκράτουν ὑπὸ τὰς σημαίας ὄνομαστῶν πολυαριθμών ἀριστοκρατικῶν γενῶν τῆς χώρας τὸν ἀτίθασον, λυσσαλέως πάντοτε κατὰ τῶν ξένων ἀγωνιζόμενον ἐμπειροπόλεμον πληθυσμόν. Ὁ ἐπικὸς ὅγων ἐπολεμεῖτο καὶ παρετείνετο ἐπὶ δεκαετηρίδας καὶ ἐπανελαμβάνετο πάλιν μὲ τὸ πλῆθος τῶν δραματικῶν του ἐπεισοδίων ἀλλὰ τὸ ἔπος δὲν ἔγεννατο. Καὶ μόνον ὅταν ὁ σκληρόψυχος κατακτητῆς ἥρηγκασθη ἐπὶ τέλους νὰ καθησυχάσῃ διπωσδήποτε τοὺς κατακτηθέντας διὰ παντοίων προνομιῶν καὶ ὑποχωρήσεων, μόνον ὅταν ἡ εἰρήνη ἀποκατεστάθη καὶ ἡ συμβίωσις τῶν δύο φυλῶν κατέστη δυνατή, ἡ ποίησις ἡ νέα κατάγει τὴν νίκην τῆς. Ποίησις ἐμπνεομένη πάλιν ἀπὸ τὸ νέον πνεῦμα τῆς Δύσεως, ὡσὰν ὁ ἔγκεντροισμὸς οὗτος τοῦ νεαροῦ φραγκικοῦ βλαστοῦ νὰ ἥτο ἀπαραίτητος πρὸς τὴν καρποφορίαν τοῦ πλήρους χυμοῦ ἀγρίου Ἑλληνικοῦ δένδρου.

Ο Ἐρωτόκριτος, τὸ προϊὸν τῆς ποιήσεως ταύτης, μᾶς εἰσάγει ἐντελῶς εἰς φραγκικὴν ἀτμόσφαιραν. Καὶ φαίνεται ἀκατανόητον πῶς ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν ἔκεινην τῶν δύο ὅλως ἀντιθέτων κόσμων γεννᾶται ἐν μέσῳ λαοῦ ἐλληνικοῦ ἐκ ψυχῆς ἐλληνικῆς τόσον γνήσιον ἀπαύγασμα φραγκικοῦ πνεύματος. Ἀλλά, αὐτὸς εἶνε ἀκριβῶς ὁ χραστὴρ τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀνακαίνισεως, ὁ τέλειος ἐνφραγκισμὸς τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Δὲν εἴπαμεν ὅτι τὸ ἐλληνικὸν πγεῦμα δύνηται μὲ τόλμην καὶ ἀφοβίαν εἰς τὰ μεγάλα κύματα τῶν δυτικῶν ἐπιδράσεων; Διάφορος δὲν εἶνε καὶ ὁ χραστὴρ τῆς λυρικῆς ἔκεινης αἰσθηματικῆς καὶ φλογερᾶς ποιήσεως, τῆς δποίας τοὺς παθητικωτάτους τόνους ἥκούσαμεν πρὸ

δολίγουν. Τὸν ἔρωτα, δῆστις λαλεῖ μὲ τόσην του-
φερότητα καὶ τόσον πάθος ἀπὸ τὴν καρδίαν
τῆς κόρης, ἐνέπνευσεν δὲ Φράγκος ἐκεῖνος ἵππο-
της, δῆστις ἀντιλαλεῖ πρὸς τὸ ἄσμα τῆς γλυκολά-
λον ἀηδόνος του τοὺς στίχους τούτους:

[”]Ελα, δροσιά μου, νά σε[’]δῶ, νά σ’ ἀποχαιρετήσω,
θέλω νά πάω στή Φραγκία, μήπως, κινδύ, κι’ ὀργήσω,
και δροκον νά σε ἔδωκα νά μη σε λησμονήσω
μηδὲ ἔσένα ν’ ἀρνιστῶ μηδ’ ἄλλην νά φιλήσω.

Αλλὰ τὰ αἰσθήματα ἔκεινα εἶνε κοινά ἀνθρώπινα, καὶ ή ἄμεσος καταγωγὴ των ἐκ ψυχικῶν κινήσεων ἔνεινα δύπωσδήποτε πρὸς τὸν σεμινὸν χαρακτῆρα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς φαίνεται ἀκριβῶς μόνον εἰς ταῦτην τὴν δλίγον ἀσύστολον διάχυσιν τῆς ἔνεινης καρδίας. Εἰς τὸ ἔπος ὅμως, καὶ τὰ αἰσθήματα εἶνε τὸ ἐλατήριον μόνον τῶν πράξεων, αἵτινες ἔξαπλώνονται εἰς δλην τὴν ποίησιν ὡς ή ἀληθῆς τῆς ὑπ' αὐτῆς ζωγραφικούμενης εἰκόνος παράστασις. Καὶ αἱ πράξεις αὗται εἶνε κόσμου παντελῶς ξένου πρὸς τὸν Ἑλληνικόν.

Ἄλλον δὲν αἱ πρᾶξεις εἶναι, ἀντιμέθετος τῷδε τὰ κανονικὰ αἰσθήματα, τὰ δόποια βαθύτατα ὑπόκεινται εἰς τοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων, τῶν φορέων τῶν πρᾶξεων τούτων, καὶ ἀποτελοῦσι τὸ ἥδος αὐτῶν — καὶ τὸ ἔπος δὲν παρουσιάζεται ὡς ἄλλο τι παρὰ ὡς πλατυτάτη ἥθυγραφία — εἶναι μέχρι τῶν λεπτοτάτων ἀποχώρεων γνησίως ἐλληνικά. Εἰς τοῦτο δὲ κεῖται ή ὑψηλὴ σημασία καὶ ή ὑπέροχος διὰ τοῦτο ἀξία τῆς κορητικῆς ἐποποιίας εἰς τὴν ἴστορίαν τῆς ἀρχαιοτέρας νεοελληνικῆς ποίησεως.

* * *

‘Ο Έρωτόκοριτος εἶνε—καὶ ὁς ἔπος θέλει νὰ εἶνε—εὐδεῖα παράστασις τοῦ ἥρωϊκου βίου, τοῦ ἵπποτοικοῦ θὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς ἴδικούς του καιρούς. Οἱ ἵπποτοικὸς δῆμος βίος δὲν εἶνε ὁ ἐπικός, ὁ κλασικὸς ἥρωϊκός, ἀλλ᾽ ὁ ὁμαντικὸς ἥρωϊκός. Καὶ ὁ ὁμαντικὸς οὗτος ἥρωϊκὸς βίος εἶνε μόνον ἀνδρεία καὶ ἔρως. Αὕτη εἶνε ἡ πρᾶξις τοῦ δράματος. Δὲν εἴχε δὲ καν̄ ἀνάγκην ὁ ποιητὴς νὰ ἐφεύρῃ αὐτήν. Ως ἴδεα ὑπῆρχεν ἐφηδρομοσμένη εἰς πλεῖστα τῆς Δύσεως ὑποδείγματα, καὶ μόνον ὁ τόπος, ὁ χρόνος καὶ τὰ πρόσωπα ἥδυναντο νὰ καταστήσουν τὴν ἐπίνοιαν τοῦ ποιητοῦ πρωτότυπον. Καὶ εἶνε πρωτότυπος εἰς τοῦτο ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκόριτον, μεταφέρων τὴν ὑπόθεσίν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, φανταζόμενος αὐτὴν συμβαίνονταν εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐλληνικούς χρόνους καὶ δίδων εἰς τὰ πρόσωπά της ἔννοιας πλήρη ἐλληνικὰ ὀνόματα¹. Βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν εἶνε ὁ Ἡρακλῆς, γγήσιος μεσαιωνικὸς ἀρχων. Τοῦ συμβούλου του Πεζοστράτου δὲν ὅδες

¹ Ἐρωτόμοιτος, Ἀρετοῦσα, Ἀνδρόμαχος, Δρακόμαχος,
Δρακόναδος, Τοιπολέμος, Σπιδολίοντας, Χαρίδημος κτλ.

Ἐρωτόκριτος, ὡραῖος, ἀνδρεῖος νεανίας ἔφαται τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Ἀρετούσης καὶ ἡ Ἀρετοῦσα ἀνταποδίδει μὲν ἵσον πάθος τὸν φλογερὸν ἔφωτα τοῦ ἵπποτου ὑποτελοῦς τοῦ πατρός της. Ἄλλ' ἡ θέσις μεταξὺ κυρίου καὶ ὑποτελοῦς εἶνε πολὺ ἀνίσος καὶ ὁ ἀμοιβαῖος πόθος τῶν ἐραστῶν εἶνε ἀδύνατον νὰ πληρωθῇ. Ἡ δογὴ τοῦ βασιλέως ἀναγκάζει τὸν νεανίαν εἰς ἑκουσίαν ἔξοδίαν, τὴν δὲ κόρην, παρακούνουσαν τὸν πατέρα, δστις ἄλλους γάμους, πρὸς ὑψηλότερον πρόσωπον προτείνει, φέρει εἰς τὴν εἰρητήν. Ὁ ἔφως ἀμφοτέρων διέρχεται τοιούτοις ὅπως πικροτάτας δοκιμασίας. Ἄλλ' ἡ ἀνδρεία ἀνάδεικνύει ἥρωα τὸν ἐραστὴν καὶ ἥρωα σωτῆρα τοῦ κινδυνεύοντος ὑπὸ ἔχθρῶν Βλάχων ἦτοι Σλαύων βασιλέως. Ἡ ἀμοιβὴ πλέον εἶνε ὁ γάμος τῶν ἐραστῶν.

Δὲν εἶνε ἀνάγκη τίποτε περισσότερον νὰ λεχθῇ διὰ νὰ φανῇ πόσον ἀκραιφνῶς φραγκικὴ εἶνε ἡ ὑπόθεσις αὕτη τοῦ ἔπους, εἰς τὴν δύοιαν διποιητής μὲ διαιφρούλαν, ἐπαναστατοῦσαν σῆμερον τὰ νεῦρα μας, προβαίνει μέχρι παραβιασμοῦ τῶν στοιχειωδεστάτων ἀπαίτησεων τῆς ποιήσεως περὶ τῆς πιθανότητος τῶν πραγμάτων. Καὶ τοῦτο κάμνει, ἐνῷ δὲν εἶνε καμμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ τῆς ἴστορίας ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἔθνική του φιλοτιμία, τῆς δύοις φανερώτατα εἶνε τὰ τεκμήρια εἰς τὸ ἔπος, ἐπέτρεπον εἰς αὐτὸν πιθανωτέραν παράστασιν τῆς ὅλως διόλου φανταστικῆς ὑποθέσεως. Ἰσως δὲ τοῦτο ἀκριβῶς, ἢ καὶ τοῦτο, ἔψεξαν «οἱ κακόγλωσσοι ποὺ ψέγουν ὅ,τι δοῦσι», κατὰ τῶν δυοῖς πικρῶς παραπονεῖται διποιητής εἰς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος. Ἀλλὰ τὸ ὅλως διόλου φανταστικὸν ἦτο ἀπαίτησις τότε τῆς ποιήσεως ἔπως βιέστουμεν καὶ εἰς τὰ ἄλλα

της λοιπεως, όπως προλογεν και εις τα ακά
δωμαντικά της ἐποχῆς ἔλληνικά δημιουργήματα,
τὰ δόποια προσφαντά προηγήθησαν τῆς φραγκι-
κῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπιδράσεως, ὅπως εἰς τὸ γνησίας
ἔλληνικῆς δωμαντικῆς ἔμπειρεως διήγημα τοῦ
Καλλιμάχου και τῆς Χρυσορρόης. Ἀν δὲ τοῦτο
ἀληθεύῃ, τότε εἰς τὴν κάθε ἰστορικὴν γνῶσιν
παραβιάζουσαν φανταστικότητα τοῦ Ἐρωτοκρί-
του, πρέπει μάλιστα νὰ ξητήσωμεν βαθεῖαν ἰστο-
ρικὴν ἔννοιαν, τὴν αὐτὴν ἐκείνην, τὴν δποίαν ὁμο-
λογουμένως ἔχουν τὰ πρόσωπα τῶν ἥρώων του,
ὅς και ἡ περιγραφὴ τῶν χαρακτήρων και τῶν
λόγων και τῶν ἀγώνων των. Αἱ φανταστικαὶ
του Ἀθῆναι και δι φανταστικός των βασιλεὺς
Ἡράκλης δὲν είνε διόλου παίγνια γελοῖα τῆς
φαντασίας είνε αἱ Ἀθῆναι και οἱ τελευταῖοι
ἄλχοντες αὐτῶν κατὰ τὸν ἐσχάτους χρόνους
τῆς χριστιανικῆς των ἰστορίας και αὐτὴ ἦτο
πολὺ ἕρωτερά ἀνάμνησις διὰ τὸν ποιητὴν παρὰ
ἡ πράγματι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δωμαντικὴ πλέον
τοῦ Περικλέους και τοῦ Θεμιστοκλέους. Καὶ δῆτι
τὴν βαθεῖαν ἐκείνην ἰστορικὴν ἔννοιαν ὑποβάλ-
λει εἰς τὴν ἐνδόμυχον, τόσον ὅμως εὔκολον, ἀντί-

ληψιν τοῦ ἀκροατοῦ, εἶνε Ἰσως ἡ ποιητικωτάτη τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐπίνοια.

* * *

Εἰς τὰ αἰσθήματα δύμως, τὰ δποια ὑπόκεινται εἰς τὰς πρᾶξεις τῶν προσώπων τοῦ δράματος καὶ τὸ ἥθος αὐτῶν ἀποτελοῦσι, δι ποιητῆς δὲν εἶχεν ἀνάγκην ὁμομαντισμῶν καὶ φανταστικότητος. Τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν ἔρωτα, τὴν ἵπποτικὴν δηλαδὴ ἀνδρείαν καὶ τὸν ἔρωτα, μετεχειρίσθη δι ποιητῆς ώς ἀπλᾶ διδόμενα, ώς συνειδισμένα στοιχεῖα μιᾶς ἀναγκαίας ὑποθέσεως, ἐνὸς κατὰ συνθήκην μύθου, συνθήκην ὑπαγορευθεῖσαν — ἃς τὸ ἐπαναλάβωμεν — ὑπὸ τοῦ κατακτήσαντος, αἰχμαλωτίσαντος, ἃς εἰπὼ, τοὺς “Ἐλληνας φραγκικοῦ πνεύματος. Ἀλλ’ αἱ τάσεις τοῦ ποιητοῦ εἴνε πολὺν ὑψηλότεροι.

”Οτι τιμᾶς δ ποιητής τὸν ἔρωτα, τιμᾶς τὴν ἀνδρείαν, εἶνε ἀναμφίβολον. ”Ἔχει τὴν ὑψίστην περὶ τῆς δυνάμεως ἐκείνου ίδεαν, καὶ τὸν εἰλικρινέστατον θαυμασμὸν πρὸς ταύτην. Εἰς τοῦτο ἀποδεικνύεται δ πολὺ καλὰ μαθητεύσας εἰς τὸν Φράγκους καὶ μίαν ὑψηλὴν ίδεαν αὐτῶν βαθέως καὶ εἰλικρινῶς ἐντεργιούσθεις Ἑλλην. Ἀκούσατε πόσον σαφῶς λέγει τοῦτο εἰς τὸ προοίμιον τοῦ ποιήματος, εἰς τὸ διποίον μεγαλοπρεπέστατα ἄλλως εἰσάγει τὸν ἀκροατήν του:

Τοῦ κύκλου τὰ γνωσίματα, ποὺ ἀνεβοκατεβαίνουν
καὶ τοῦ τροχοῦ π^τῶδαις ψηλά, κι^πῶδαις στὰ βάθη
Ιηταίνουν,
καὶ τοῦ καιροῦ τὰ πράγματα ποὺ ἀναπαῦμό δὲν ἔχουν,
μὰ σὸν καλὸν κ^τείς τὸ κακὸν περιτατοῦν καὶ τρέζουν —
καὶ τὸν ἀρμάτω ή ταραχῆς, ἔχθροντος καὶ τὰ βάση,
τοῦ ἔρωτος ή μπόρεσες καὶ τῆς φιλίας ή χάρι,
αὐτάνα μ^ν ἐκινήσασι τὴν σήμερον ἡμέραν
ν^τ ἀναθηβάλω καὶ νὰ πᾶ τὰ κάμαν καὶ τὰ φέραν κτλ.

Τὸν ἔρωτα δὲ ἀκοιβᾶς καὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπιβάλλεται νὰ ψάλῃ μὲ τὴν αὐτήν σοβαρότητα καὶ μὲ τὸ αὐτὸ δικαίωμα, μὲ τὸ δόπιον δὲ Ομηρος ψάλλει τὴν δργὴν τὴν ὀλεθρίαν ἐνὸς ἥρωας του καὶ δὲ Βιργίλιος τὸν ἰδικόν του ἥρωα καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Ἀλλ’ ἡ τιμὴ αὐτῆ πρόδε τὸν ἔρωτα ἔχει ἄπειρον ἥδικὸν ὑψος καὶ ἡ τιμὴ πρόδε τὴν ἀνδρείαν εἶνε μόνον ἡ ἐλογήλωσις τῆς εἰλικρινὸς φιλοπατείας τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ἔρως του δὲν ἔχει ἔξαφεις ἐμπαθοῦς ψυχῆς, δὲν εἶνε ὁρμὴ παράφροδος ἀσυνέτου ἡλικίας ἢ φιληδόνου ὅρεξεως, οὔτε κανὸν ἀπλῶς ἕωμαντικὴ φαντασιοπληξία. Εἶνε ἡ φυσικὴ κλίσις ἀδόλων ψυχῶν, ἡ δποία μὲ εἰδύλλιακὴν χάριν γεννᾶται διὰ νὰ καταντήσῃ κατόπιν βαθύτατον αἰσθήμα τρυφερᾶς ἀφροσιώσεως. Ὁ ἔρως οὗτος εἶνε δὲ γνήσιος ἐλληνικός, τὸν δόπιον δὲ ποιητῆς ἐγγνώρισεν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ καὶ μὲ πολὺ κόσμιον καὶ διακριτικώτατον τρόπον χωρὶς κανένα λυρισμὸν περιέργασμεν εἰς τὸ ἀνετύληπτον ἥθυς τῶν δύο τρυφερῶν ἔραστῶν. Καὶ ἡ ἀνδρεία του δὲν ὑπαγορεύεται ἀπὸ καμμίαν ὑπερφροσύνην, δὲν

είνε ματαιόδοξος ἐπίδειξις κτηνώδους ὑπεροχῆς, ἀλλ᾽ ἀρετὴ ἀνδρός, ἐπακολούθημα εὐγενοῦς ἀγωγῆς, ὃς πᾶσα ἄλλη ἥθική ἀρετή. Διὰ τοῦτο, καὶ μόνον περὶ τῆς ἥθικῆς αὐτῆς ἀξίας γίνεται λόγος, οὐδὲ θαυμάζεται διόλου, ὅπου ἀγρια ἔνοτικα μόνον ὑπηρετεῖ. Ἡ μόνη δικαία αὐτῆς χρῆσις εἶναι ἡ ὑπηρεσία τῆς πατρίδος κατὰ τοῦ ἔχθροῦ.

Οἱ ἔχθροις ὅμως οὗτος εἶναι ὁ προαιώνιος, ὁ ἀπαίσιος δαίμων τοῦ ὀλέθρου, ὁ Τοῦρκος, ὅστις εἶχεν ἥδη ἐρημώσει τὸ πᾶν καὶ ἀδιακόπως ἐπειθέτο κατὰ τοῦ τελευταίου σχεδὸν προμαχῶνος τῆς χριστιανικῆς ἀρχῆς εἰς τὴν Ἀνατολήν, τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὴν ἀπέχθειαν δὲ ταύτην κατὰ τοῦ ὀλεθρίου ἔχθροῦ καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς ἀνάγκης τῆς ἀμύνης τῆς πατρίδος καὶ ἀυτοῦ μὲ πᾶσαν θυσίαν κεῖται ἡ βαθυτέρᾳ ἰδέα τοῦ ἔπους, τὴν δοπίαν μὲ δόλον τὸ θερμὸν αἰσθημα τῆς ψυχῆς του ὁ ποιητὴς εἰς τὰς καλλίστας τοῦ ἔργου του εἰκόνας ἀναπτύσσει: Ἐκεῖ δπον τὸ κοριτικὸν ἀρχοντόπολον μετὰ βαρὺν ἀγῶνα καταβάλλει τὸν ἀγριον Καραμανίτην, Τοῦρκον δηλαδή, Σπιδόλιοντα (ἀπὸ τὸ ἀσπίδα, ἦτοι ἔχιδνα, καὶ λέων) καὶ ἔκει δπον ὁ Ἐρωτόκριτος ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τοῦ βασιλέως τον γενναίως προπολεμῶν, νικᾷ τοὺς Σλαύους ἔχθρους, εἰς ἀγῶνα μονομαχίας τὸν πρόμον αὐτῶν Ἀρην, Ἀριστον τὸ δόνομα, φονεύσας. Ολη τῶν στίχων του ἡ δύναμις καὶ τῶν ποιητικῶν εἰνόνων ἡ ζωγραφικότης ἔρχονται ἐδῶ εἰς βοήθειαν διὰ νό ἐκφράσῃ ὁ ποιητὴς μὲ ἀληθῆ ἀπικήν μεγαλοπρέπειαν τὸ κυριεῦν ἐκείνην τὴν στιγμὴν αὐτὸν καὶ τὸν ἀκροατήν του αἴσθημα. Ἀκούσατε τὸν κρότον τοῦτον τῶν δηλων καὶ τὴν ἀγωνίαν τῶν μαχομένων καὶ τὴν οἰμωγὴν τῶν πιπτόντων:

(Οἱ ἔχθροις ἐπιχειρεῖ τὴν ἀποφασιστικὴν ἔφοδον κατὰ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν — ὅχι ἀσυνείδητος ἵσως ἀντανάκλασις ἀναμήσεων φοβερῶν τῆς ἔφοδου τῶν διε ἐκατοντάκις χλίων λυσσώντων μαχητῶν τοῦ Πορθητοῦ κατὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 29^{ης} Μαΐου τοῦ 1453).

μὲ σάλπιγγες μὲ βούκινα, μὲ κτύπους τῶν ἀρμάτων τὸ ἄλλο φουστάνος ἔπινησε. . . . ὁ βασιλιάς διούτονε στὸ στρόμη ἀκούμπισμένος, πάραπτα ἐσηκώθηκε. . . . σπουδακτική ἀρμάτωνται, τεῖς ἀπομινόρους κράζει, νό ἀρματωδῶν. . . . βγανίν ὅτε τὴν χρόαν κι' ἀκλοθοῦν δῖοι ἀρμάτωμένοι, πάσιν ἐκεῖ ποὺ δὲ θάνατος κι' ὁ Χάρος τεῖς ἀναμένει. Ἀνακατώνετ' ὁ λαός καὶ τὸ φουστάνος γίγνουν. . . . πάγ' ἡ λαλία στὸν ὄχρανόν, τὰ νέφη ἀνταλαύονται.

Σάν ὅταν εἶναι καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη, κι' ἀξάφουν ἀνεμοστρόβιλος ἀπὸ τὴν γῆν ἐβγαίνει, μὲ βροντισμὸν καὶ ταραχὴν τὴν σκόνην ἀνασηκώσῃ, καὶ πάγει τὴν τόσον φυλά, δῖον στὰ νέφη σώσῃ, ἐτοι κι' ὅταν ἐκίνησε (ἔνων δῖον Ἀχιλλέα του ἥρωι του διούν φονταῖς καὶ σκονισμοὺς κάνει στὸ μονοπάτι. . . .

Κι' ὥσαν λιοντάρι ὅντε πεινᾶ κι' ἀπὸ μακρὰ γροικήσῃ κι' ἔρχεται βρῶμα, διπούπασχε νά βρῇ νά κυνηγήσῃ, κι' εἰς τὴν καρδιάν κυνῆ, ὃς ἔδη, ἡ πιθυμιὰ τὴν μάχην, τρέχει ἔχημόν επάνω του κι' ἀγριεύει σὰν τοῦ λάχη, φωτιά πυρὴ στὸ μάτια του ἀνεβοκατεβαίνει, καπνὸς ἀπὸ τὰ ἔσυνθονια του μαδρος βραστὸς ἐβγαίνει, ἀφροκοπῷ τὸ στόμα του, τὸ κοῦφος του μουγκρίζει, κατακτυποῦν τὰ δόντα του καὶ τὸ κορμὶ σπαράσσει, ἀναχειτώνουν τὰ μαλλιά καὶ τρέχει νά τὸ πάση, ἐδ' ἔτοι κι' ἔξαγιον ἔθηκε γιὰ τὰ πακά μαντάτα κι' ὥσαν ἀπέτος ἐπέταξε καὶ μπήκε στὰ φουσάτα. . . .

Οπούλασε νά δη ποτε σύγκλυσιν νά φουσκώσῃ νά πνιξ ἀνθρακῶπους καὶ θεριά, δέντρο νά ἔσφριζεσση καὶ νά μουνχρίζουν ποταμοὶ κι' ὁ κόσμος ν' ἀγριέψῃ κι' ἀστροπελεια ὃ συρανὸς χαμαὶ στὴν γῆν νά πέμψῃ, νά τρέμουν ὅσοι τὸ θωρακόν, τὸ πνεῦμα τους νά χάνουν ἐδ' ἔτοι κι' ὁ Ρωτόκριτος κάνει τὴν ὄρα κείνην. . . .

Πέφτ' ὅτε τὴν χέρα τὸ σπαθί, χάνουν τὸ χαλινάρι, τὸ θέλαν δῆ ἀπὸ μακρὰ τοῦτο τὸ παλληκάρι, ἀποκρυπαίνων ἡ καφιδιάς, τὴν ἀνδρειάν ἔχαναν, ἐφεύγουν καὶ ἐλακούσανε, τὰ μονοτάπια πάνων . . . τις πέφτει καὶ ψυχομαχεῖ, τὶς πέφτ' ἀποδαμένος . . . μά οἱ ἄλλοι, ποὺ γκρεμίζονται καὶ είχαν πνοὴν καὶ ἔξουσαν, οἱ καβαλάλοροι κι' οἱ πεζοὶ τους ἐκλοτσοπατούσαν. κι' ἐπάνω σταῖς λαβωματιαῖς τὰ πέταλα ἐβουλούσαν καὶ τὴν πληγὴν ἔσχιξουσι καὶ πόνους ἐγριούσαν. Κοίτεται τ' δύορο, ψωφᾶ στὴν ἀφέντη τοῦ πλάγιου, στρέφεται δὲ φίλος καὶ θωράκι τὸ φύλον πᾶς ἐσφάγη, κοίτεται πάνω στὸν ρεγδόν δὲ ζωταρός κι' ἀκόμη δέν ήλθαν τοῦ ἔσψυχισμοῦ οἱ ιδρωτες κι' οἱ τρόμοι, ἐπεργετεῖς ἐπόνχαστεν, ὕδων κι' δόνων κερδαίνειν, κι' ὄντεν δὲ εἰς γυνοχωμαχεῖ, δὲ ἀλλος ἀποναίνει. Ο πόλεμος ἐπλήθυνε μὲ ταραχὴ μεγάλη, κι' ὥραις ἐνίκα ἡ μιά μεριά κι' ὥραις ἐνίκα ἡ ἄλλη. Σὰν τοῦ γιαλοῦ τὰ κύματα σ' καιροῦ ἀνακατωμένου, δόπον οἱ ἄνεμοι τὰ φυσουν καὶ πρόδη τὴν γῆν τὰ πηάνουν, κι' ὥραις ἀφρίζουν καὶ σκορποῦν ἔξω στὸ περιγάλι, κι' ὥραις στὸ βάθος τοῦ γιαλοῦ ἀναγιαζέρνουν πάλι, καὶ ὥραις διόπτατά τοῦ φουσάτ' αὐτὰ τ' ἀγρια τὰ θυμματά, καὶ μέτισος ἐσύρουνται κι' ὥραις ἐμπτόδες πηάνα.

* * *

Ο εἰς τοιοῦτον ἐπικόνων μεγαλεῖον ἀνυψούμενος ποιητὴς δὲν εἶναι διόλου φυσικὸν ὅτι δὲν θὰ ἡδύνατο καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ ποιήματος του νὰ κατασκευάσῃ μὲ ἵσην τέχνην καὶ δύναμιν. Καὶ πράγματι, τὸ οὐσιώδες γγώρισμα τοῦ ἔπους, δπισθεν τῶν κεφαλαιωδῶν δεδομένων αὐτοῦ νὰ ἔκτυλη ὁ ποιητὴς μίαν μεγάλην σκηνογραφίαν τοῦ κόσμου, εἰς τὸν δοπίον φαντάζεται διτὶ ζοῦν οἱ ἥρωές του, ἔχει ἀναμφιβόλως δὲ Ερωτόκριτος. Ο ἴπποτικὸς βίος, τὰ ἥθη τῆς ἐποχῆς του καὶ ἡ δῆλη ἴστορική της δψις ζωγραφίζονται μὲ καθαρότατα χρώματα. Ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι δλίγα καὶ τὰ πράγματα ἀπείρως δλιγάτερα παρὰ οἱ ἐνδεκαπισθίουσι στίχοι τοῦ ποιήματος καὶ ἡ χαμηλὴ πολλάκις ἀμετρολογία ἡ διαιμειβούμενη μεταξὺ γραίας τροφοῦ καὶ ἀθώας κορασίδος ἡ ἔρωτευμένου καὶ ἔρωτευμένης κι' φύλον νουνθετοῦντος τὸν φύλον ἡ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀλληλονυμετοῦντος ἡ καὶ τὸ ποιητοῦ αὐτοῦ, δηλαδή τὸν περιβαίνοντος πάντοτε εἰς τὰς μεταξὺ ἐκείνων συνομιλίας καὶ μόνον πολλάκις πρόδεις ἐνοχλητικὴν

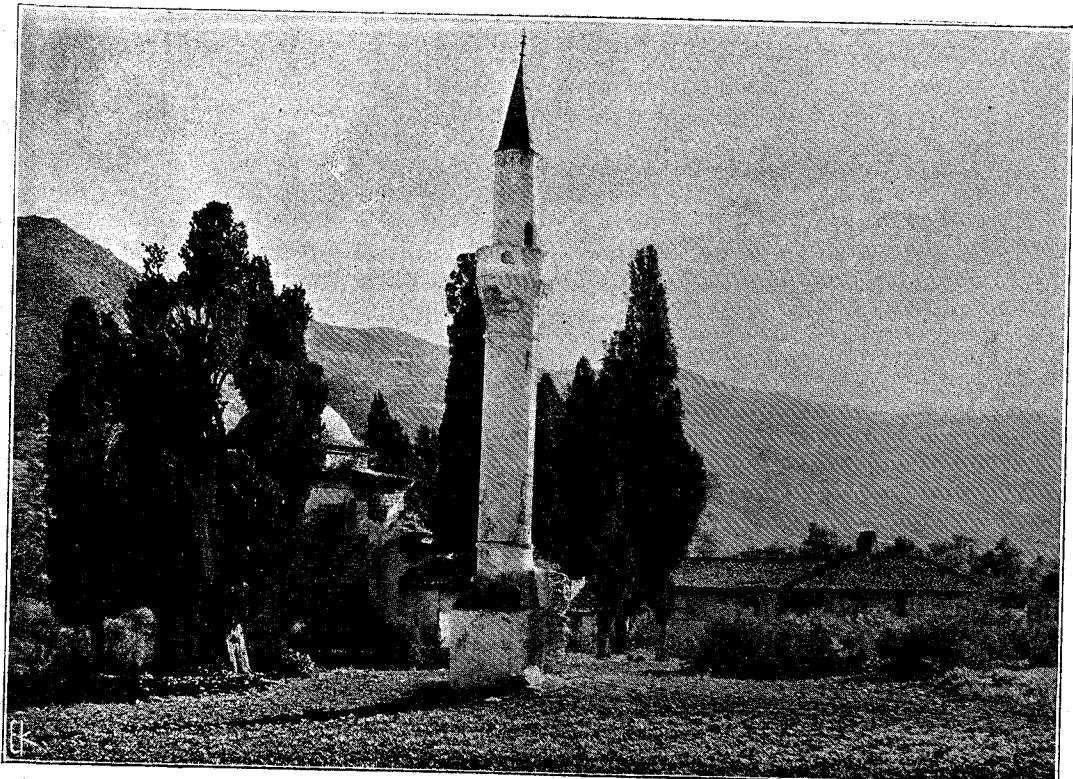
παράτασιν αὐτῶν ἐπιλαμβανομένου τῆς ὑπερτάτης διευθύνσεως τῆς ὑποθέσεως. Ὁ ποιητὴς εἶνε λαϊκὸς ποιητὴς καὶ μὲ δλα τὰ ἐπικά προσόντα δὲν εἰχεν δμως καὶ τὴν δύναμιν νὰ ὑψωθῆ μέχρι τῆς ἰδεώδους καλλιτεχνικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐπιβολῆς του. Ἄν τις τοιαύτην ἰδέαν περὶ τῆς τέχνης του, πιθανῶς δὲν θὰ ἔγραφε διόλου τὸν Ἐρωτόκριτον.

Ἄλλα καὶ εἰς τὴν λαϊκὴν ταύτην ἀντίληψιν τῆς τέχνης, κάποια ἔμφυτος καλλιτεχνικὴ δύναμις ὡδήγει αὐτὸν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἔργου. Τὸ ποίημα διαιρεῖται εἰς τημάτα, πέντε ἐν δλω, τὰ δποῖα ἀπὸ δὲν εἶναι ἔσματα ἐπικά, ἀλλ' εἰνε καὶ οὐσίαν ὁμαρφίδια καλῶς διατεταγμένου συνόλου, ἐντὸς τῶν δποίων ὁρισμένα μέρη δύνανται πραγματικῶς ὡδήγησαν ποιητικοῦ κριώματος νὰ διακριθῶσι. Εἰς αὐτὰ δὲ πλάττονται τὰ δραματικὰ ἐπεισόδια τοῦ ἔπους μὲ πλήρη ἀντίληψιν τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων τῆς ἐπικῆς ἀφηγήσεως. ቍ δραματικὴ κίνησις τοιουτόρπως διόλου δὲν λείπει ἀπὸ αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ χαρακτηριστικὸν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡδήγησαν ποιητικοῦ ἀριθμού τοῦ ποιήματος. Ὁ ἀκροατὴς ζητεῖ νὰ μεταφέρῃ τὴν προσοχήν του πάντα τὸ πλάγιο, στρέφεται δὲ φίλος καὶ θωράκι τὸ φύλον εἰς τὴν παραπολούσην τῆς πράξεως, ἀδιάπτωτον πάντοτε διατηρῶν τὸ ζωηρὸν ὑπὲρ αὐτῆς διαφέρον. Εἰς τὴν τελευταίαν μάλιστα δραματικὴν σκηνὴν τοῦ ἀναγνωρισμοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τῆς Ἀρετούσης ἐπιπνέει κάποια αὔρα εἰλικρινοῦς, δλιγολόγου διὰ τοῦτο, αἰσθηματικήτος, ὡδήγησαν ποιητικὴν τοῦ ἀναγνωρισμοῦ τοῦ Ὁδυσσέως καὶ τῆς Πηνελόπης εἰς τὸν Ὁμηρον:

σὰν ἐπαρασυνέφερε: ἐδ' εἰσαι ποῦρι, λέγει; ἀπαρθηνὰ πῶς σὲ θωρῶ; ἡ δνειρο μὲ παιδεύει; ἡ κομπωμένος λογισμὸς στήμερον μὲ πειράζει; κι' φαντασία φαντάζει με δείχνει πῶς σου μοιάζει;

Τὴν ὥραν ποὺ δὲν ἀγγειρίδος πασίχαρος προβαίνει κι' ἀπὸ τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἡ σκοτεινάρχα βγανεῖ, καὶ τὸ πουλιά χαμοπετοῦν κι' ἀναγαλλιοῦσιν οὐλα καὶ πάχην στὰ φτερούγια τους πάγει ἀπὸ τὴν δροσούλα, πουλικάθεται σχλωρὸ κλαδί, ποιο σδένδρο, ποιός χαράκι, καὶ τὸν σκοπὸ του κελαδέν κάθε λογῆς πουλάκι καὶ μὲ τὴν σηναρή λαλίαν τὸν ἥλιον προσκαλοῦσι, κι' ἐπιλυμούσιν γλήγορα νὰ βγῆ νά τὸν ιδοῦσι. . . . κι' ὁ ἔξης πάλιν: Ἐφάνη ὀλόχαρο, ἡ αὐγὴ καὶ τὴν δροσούλαν δίχνει, σημάδια τῆς ζεφάντωσης κείνη τὴν ὄρα δείχνει. Χορτάρια βγῆκαν εἰς τὴν γῆν, τὰ δενδρούλακα ἀνθίσσο, κι' ἀπὸ τὸ ἄγκαλοις τούρανον γλυκικὸς βορρᾶς ἐφύσα. Τὰ περιγάλια λάμπασι κι' η θάλασσα κοιμάτω, γλυκὺς σκοτὼς εἰς τὰ δενδράκα κι' εἰς τὰ νερά γροικάτο. Οἱ ὄλοχαρια καὶ λαμπτηρή ἡμέρα ἔημερώνει, ἔγέλα καὶ ἀνατολή κι' δύναται καμαρώνει. Οἱ ἥριος ταῖς ἀκταῖνές του παρὰ πολὺ στολίζει, μὲ λάμψιν κι' δλα τὰ βουνά καὶ κάμπτους ὁμορφίζει. Χαμοπετῶντας τὰ βουνά ἐγλυκοκελαδοῦσαν, στὰ κλωναράμια τῶν δενδρῶν ἐσμίγαν κι' ἐφιλούσαν, δυὸ δυὸ ἐξεγανωμάνασι, ζεστὸς καιρὸς ἐκύνα, ἐσμίξεις, γάμους καὶ χαράς ἐδείχνασι κι' ἐκείνα — ἐσκόρπισεν δη συνεφιά, κι' ἀντάραις ἐχαθήκαν. . . .

Καὶ δλως διόλου δμηρικὸν πλάτος καὶ δμηρικὴν ἐνάργειαν δεικνύουν αἱ εἰκόνες, τῶν δποίων πρό

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΠΟΥΑΣΩΝΑ

πάντων διμολογουμένως ή άριστοτεχνική έπικη χρῆσις ἔξαιρετως δικαιολογεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν μέγαν ἀσιδόν τῆς Ιωνίας σύγκρισιν τοῦ λαϊκοῦ τῆς Κρήτης ποιητοῦ. Πραγματικῶς οὐδεὶς κατώτερος, ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ σοφὸς Κοραῆς ἀπεκάλεσεν "Ομηρον τῆς δημάδους νεοελληνικῆς λογοτεχνίας τὸν ἀπλοῖκὸν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ποιητήν. Καὶ δὲ ελληνικὸς λαός, μὲ τὸ πανελλήνιον δημοψήφισμά του, ἐδικαίωσε πληρέστατα τὴν προσηγορίαν ταύτην. Ἐπὶ τρεῖς αἰώνας προσφιλέστατον αὐτοῦ ἀνάγνωσμα εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον εἶχε τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἐκαπονταετηρίδος οἱ ξένοι περιηγηταὶ ἥρχισαν ἀκριβέστερον νὰ γνωρίζουν τὴν Ἑλλάδα, μὲ θαυμασμὸν ἀνεγνώρισαν καὶ εἰς τοῦτο τὸ πνευματικὸν πτήμα της ἀξίαν ὑπέροχον.

"Ἐκτοτε τὸ ἔπος τοῦ Κρητὸς ὁ αψωδοῦ ἔξηφανίσθη σχεδὸν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ελληνικοῦ λαοῦ, ἀν καὶ εἰς τὴν Κρήτην τούλαχιστον ζωηρὰ εἶνε ἀκόμη ἡ ἀνάμνησίς του καὶ μέρη αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ὁαψωδῶν τοῦ λαοῦ τραγουδοῦνται, τὸ δῆμονα δὲ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὥλην

τὰς δοκιμασίας τῶν ἐρωτοπαθῶν εἰς τὰ λαϊκὰ δίστιχα συμβολίζει:

Τοῦ Ρωτόκριτου τὸ πάθη
τά παδα γιὰ μιὰν ὄγάπη.

Ξένος γιὰ σένα κ' ἔρημος στὸν κόσμον ἐγυρνοῦσα,
καθὼς καὶ ὁ Ρωτόκριτος διὰ τὴν Ἀρετοῦσα.

Ἄλλοι οἱ χρόνοι ἐν γένει καὶ μετ' αὐτῶν τὰ ἥμη καὶ αἱ ἰδέαι καὶ τὰ ποιητικά ἰδεώδη μετεβλήθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διζικῶς. Μετὰ τῆς ὀρχῆς τῶν Φράγκων, καταλυθείσης μετὰ φρικτῶν θυσιῶν καὶ εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1669, συνεξέλιπον καὶ αἱ ἰδέαι, τὰς δοπίας ἡ Δύσις ἐνεφύσησεν εἰς τὸ ἔθνος πρὸς οὐδεμίαν βλάβην καὶ φθοράν, ἀλλὰ μάλιστα πρὸς ἀνακαίνισίν του. Οἱ ἵπποισμὸς παρῆλθε, ἀνεπιστρεπτεὶ δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ ἵπποικη ποίησις, ἥτις ἐθέρμανε καὶ ἔζωγόνησε τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλην τὴν πολλαχῶς σπουδαίαν δι' ἡμᾶς πρώτην περίοδον τῆς νέας μας, τῆς καθαρῶς νεοελληνικῆς πολιτιστικῆς καὶ πνευματικῆς ιστορίας. Κατὰ τὴν δύσιν τῆς ποιῆσες ἐκείνης ἀνέτελλεν ἥδη εἰς τὰ δόῃ τῆς Ἑλλάδος ἡ ὁμολαέα, ἀπὸ δλῶς διόλου διάφορον πνεῦμα ζωγονούμενη δημοτικὴ αὐτῆς ποίησις, μὲ τοὺς κλέφτας καὶ τὰ κλεφτόπουλά της ὡς

ἥρωας ἀντὶ τῶν ἴπποτῶν καὶ ἀρχοντοπούλων τῆς, καὶ μὲ τὴν Ἑλληνίδα τῆς πατριαρχικῆς ἐλληνιτῆς οἰκογενείας ὡς ἥρωΐδα τῆς:

Σαράντα δυὸς κλεφτόπουλα μιὰ κόρη ἀγαποῦσαν, κόρην πανώραια καὶ ὅμορφη καὶ στὰ φλωριά χωσμένη. Μιὰ κυριακὴ καὶ μιὰ λαμπρὴ ποὺ χρευσαν ἀντάμα, καὶ ἔνας τὴν τήραξ, ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἄλλοι τὴν χαιρετοῦσι, ἡ κόρη πούτα φρόνιμη, τοὺς κράζει καὶ τοὺς λέγει. «Μέσα στὸ περιβόλι μου στὴν μεση στὴν αὐλὴ μου εἰν' ἔνας βράχος παλαιγός, λιθάρι οὗτον λέγων, καὶ ποὺ τὸν σκάσῃ ἀπὸ τὸ ἔστις, γυναῖκα νὰ μέ πάρῃ». — Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε, κανεὶς δὲν πολογέται, καὶ τῆς Μαριάς δὲ ψυχογίος, τὸ ἀξιο τὸ παλληκάρι, μὲ τόντα χέρι τὸ σκωτεῖ, στὴν πλάτη του τὸ βάνει. «Μῆν κοκκινίζεις λυγερὴ καὶ ἔλα στὴν ἀγκαλιά μου».

Καὶ ἡ νέα μας, τεχνικὴ πλέον ποίησις, τῆς δοπίας διλύγονος γλυκεῖς φθόγγους θὰ ἔχετε μετ' διλύγον

ν' ἀκούσετε παρατιθεμένους εἰς τὸ ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀκρόαμα¹, ἐκ ταύτης τῆς ἐθνικῆς πηγῆς θὰ ἔχῃ νὰ λάβῃ τὰς πρώτας ἐμπνεύσεις της. "Άλλοι αἱ ἀναμνήσεις μεγάλων ἐποχῶν τῆς νέας ἐλληνικῆς ιστορίας θὰ μᾶς φέρουν πάντοτε πρὸς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐκ τῶν μέσων χρόνων ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος καὶ ὁ γλυκὺς τῆς ψυχῆς πόθος πρὸς τὸ παρελθόν πάντοτε θὰ μᾶς προσκολλῇ εἰς τὰς θαυμαστὰς ποιητικὰς ἔκείνου μορφάς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

¹ Απηγγέλθησαν μετὰ τὴν διάλεξιν τεμάχιά τινα τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ ἐκ τῶν Εἰδυλλίων τοῦ κ. Γεωργίου Δροσίνη Η λυγερὴ καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ «Καλόγηρα».

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΠΟΥΑΣΩΝΑ

Σ' ΑΝΑΘΥΜΑΜΑΙ

Τῆς Κυρίας Μ.

Μυριστικὸ τὸ εἶναι σου
— Σὰν ἀπὸ θυμιατῆρι
Καθάριο μοσχολίβανο —
‘Απλώθη δόλογυρά μου.
Καὶ τ’ ἀναπνέει μου ἡ ψυχὴ¹
Σὰν περπατῶ μονάχος,
Στὸν κάμπο, ἡ στ’ ἀκροθάλασσο,
Στὸ ξύπνιο, στὰ δῖνειρά μου.

Στὴν πονεμένην ὅψη σου
‘Ο νοῦς μου ἀναδρομάει,
Στὰ πικραμένα χεῖλη σου,
Στὴν ἰερὴ ματιά.
Καὶ στῆς φωνῆς τὸ δάκρυο
Ποὺ σιγαλὰ κυλάει,
‘Απ’ τὴν πτηγή, στὴ λύκηθο
Τὴ μαύρη μου καρδιά.

Πόσες φορὲς μοῦ στέγνωσεν
‘Ο Ζέφυρος τὸ δάκρυ.
Πόσες φορὲς στοῦ μοναχοῦ
Τοῦ βράχου ἐκεῖ τὴν ἄκρη
Τὸ πέλαο δὲν ἀγνάντεψα,
Δὲν ἔκλαψα γιὰ σένα
‘Οποὺ κοντά μου βρίσκεσαι
καὶ σὰν γάσαι στὰ ξένα.

Πόσες φορὲς δὲν ἔπαιξε
Μαζί μου τὸ κρινάκι
Τοῦ καιϊκοῦ, ἐκεῖ μακριὰ...
‘Ω κάτασπρο πανάκι!
Σὰ μὰν ἐλπίδα π’ ἄνθισες
Στὸν κάμπο τῶν νερῶν!
Τὸ φούσκωνε κάθε φορὰ
Τ’ αὐγερινὸν ἀγέρι
Καὶ τάχα πὼς ἐπρόσμενα
Κοντά μου νά σε φέρῃ.

Πόσες φορὲς στὸ σκιερὸ
Τὸ μοναχὸ τὸ δρόμο
Ποὺ σιγοκλαῖν εὐκάλυπτοι
Μὲ ξέπλεχα μαλλιά,
Πόσες φορὲς δὲ νύχτωσα
— Τάχα πὼς καρτερῶ —
Μὲ τὴν ψυχὴ περίλυπη
Μὲ τὴν καρδιὰ βαρειά...

Στὴν πονεμένην ὅψη σου
‘Ο νοῦς μου ἀναδρομάει,
Στὰ πικραμένα χεῖλη σου,
Στὴν ἰερὴ ματιά.
Καὶ στῆς φωνῆς τὸ δάκρυο
Ποὺ σιγαλὰ κυλάει,
‘Απ’ τὴν πτηγή, στὴ λύκηθο
Τὴ μαύρη μου καρδιά.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Η ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ Η ΑΛΒΑΝΙΑ*

‘Ο λιμὴν τῶν ‘Αγίων Σαράντα. — Λυκούροσιον. — Ποσείδιον. — ‘Ακροκεραύνια δῷη. — Τεπελένη. — Χειμάρρα. — ‘Η κώμη ‘Άγιος Σαράντα. — Ιστορία αὐτῆς. — Οἰκτρὰ ἡ κατάστασις ἐν ἥ διετελεῖ ἐν ἔτει 1886. — ‘Αναχώρησις ἐξ ‘Αγίων Σαράντα. — Λεκανοπέδιον τοῦ Δελβίνου. — ‘Ο ποταμίσκος Ξάνθος. — ‘Η κωμόπολις Νίβιτσης ἡ ἀρχαία πιθανῶς Μαιανδρία. — Ιστορία αὐτῆς. — ‘Η κώμη ‘Άγιος Βασίλειος καὶ ἡ ιστορία αὐτοῦ.

Τὰς μελέτας ἡμῶν ἡ ναγκάσθημεν νὰ διακόψωμεν, διότι ἡ θύελλα ἔπαινε καὶ δὲ «‘Εσπερος» ἀράς τὰς ἀγκύρας ἔξηλθε τοῦ δρημού τοῦ Βου-

* ‘Ἐκ τοῦ ἀδημοσιεύτου ἔργου περὶ τῆς Β Δ Ηπείρου καὶ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Γεν. Προέντου τῆς Ελλάδος Κου Ν. Σκωτίδη γραφέντος δὲ τὸ ἐκεῖ Πρόξενος.

θρωτοῦ καὶ ἦρξατο πλέων πρὸς τοὺς ‘Αγίους Σαράντα.

‘Ηδη βλέπομεν πρὸς Ν. μὲν τῶν ‘Αγίων Σαράντα τὸν λόφον τοῦ Λυκούροσιον μετὰ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐπ’ αὐτοῦ ὅμωνύμου χωρίου¹ καὶ τὸ μέρος, δῆρε ἀπετελεῖ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Χαονίας Ποσείδιον, πρὸς Β. δὲ τὴν μακρὰν σειρὰν

¹ Ἐκεῖ ἀπέβη πρῶτον ἐν ἔτει 1878 ἔλλ. ἐπαναστατικὸν σῆμα ὅπερ ἐσκόπει νὰ ἔξεγειρῃ τὴν ‘Ηπειρον καὶ ‘Αλβανίαν ἀλλ’ ἀποτυχὸν διεσπάρῃ τὴν κακεῖσαν καὶ μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ δόμωμανικοῦ στρατοῦ καταφυγὸν εἰς Ἐλλάδα. Τὸ χωρίον Λυκούροσιον κατεστράφη ὅρμην βομβαρδισθὲν ὑπὸ τῶν δόμωμανικῶν πλοίων.

τῶν ‘Ακροκεραύνιων δρέων, ἐπικειμένην τῆς θαλάσσης ἀπότομον καὶ ἔηράν ἀπὸ τῆς ἀπέναντι τοῦ Αὐλῶνος γλώσσης τοῦ ἀκρωτηρίου Λιγκούνετας, μέχρι τοῦ μέρους δῆρε ἐβλέπομεν ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου ἐγγὺς τῶν ‘Αγίων Σαράντα, καὶ διήκονσαν μέχρι τοῦ Βουθρωτοῦ.

‘Οπισθεν τῆς φαλακρᾶς ταῦτης σειρᾶς τῶν δρέων, ἵτις διακόπτεται ἐν τῷ μέσῳ ὑπὸ τοῦ εὐθέος λιμένος Πανόρμου, ἐκτείνεται ἡ Λιαπουριά ἡ ἐγκλείσυσα τοὺς τολμηροὺς μὲν, ἀλλὰ καὶ ἐλαστικοὺς τὴν καρδίαν Λιάπιδες, ἡ Τεπελένη ἡ πατρὶς τοῦ νέου Ιουγούρθα τῆς ‘Αλβανίας, καὶ εἰς οὐχὶ πολὺ μακρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ‘Αγίων Σαράντα ἡ Χειμάρρα, ἡ ἀρχαία πιθανῶς πόλις τῆς Χαονίας Χίμαιρα καὶ τὸ διμόνυμον αὐτῆς διαμέρισμα.

Ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν ‘Ακροκεραύνιων δρέων πρὸς Ν. τῆς Λιαπουριᾶς εἰς ἀπόστασιν ἐπτὰ περίποτον λεγύνων ἀπὸ τοῦ μέρους, ὃπου συναντῶνται οἱ ποταμοὶ Ἀφός καὶ Σουτούστα καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς κώμης Νίβιτσης ἔκειντο παρὰ τὴν παραλίαν αἱ ἀρχαῖαι πόλεις Ἀπολωνία καὶ ‘Αμαντία¹, ὃν σώζονται ἐπὶ ἐρείπια ἀκροπόλεως καὶ τεμάχια κιόνων. ‘Ολίγον κατωτέρῳ μεταξὺ τῶν χωρίων Κηπαροῦ καὶ Πικέρνης ἔκειτο ἡ πόλις Σοποτόν, σημαίνουσα κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἔνεκα τοῦ δρυοῦ φρούριον τῆς, οὗτινος σώζονται ἐρείπια καλούμενα σήμερον τὸ Κάστρον τοῦ Γραικοῦ.

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου δὲ «‘Εσπερος» ἡγιανοβόλησεν ἐν τῷ δρῷ τῶν ‘Αγίων Σαράντα.

Οἱ ‘Αγιοι Σαράντα ἡν δὲ πρώτιστος² λιμὴν τῆς Χαονίας καὶ πολυάνθρωπος πόλις δόνομαζομένη ‘Ογγησμος ἡ ‘Αγγησμος. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶχε, κατὰ τὸν Μελέτιον, ἐπίσκοπον καὶ ναὸν φέροντα τὸ δόνομα τῶν ‘Αγίων Σαράντα, ὅπερ βαθμηδὸν καὶ κατ’ ὅλην, προϊόντος τοῦ χρόνου, μετεδόθη καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐπικρατῆσαν τοῦ ἀρχαίου δόνόματος ‘Αγγήσμου. Τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται σήμερον ἐρείπια τινα.

Βραδύτερον περὶ τὸν δόν. μ. Χ. αἰῶνα οἱ ‘Αγιοι Σαράντα ἡρημώθησαν ὑπὸ τῶν Γότθων, ἔκτοτε δὲ φαίνεται δτὶ ἐξηφανίσμησαν ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τῆς καταστροφῆς, διότι οὐδαμοῦ τῆς ιστορίας ἀπαντῶσι μέχρι τοῦ ἔτους 1822, δτε δὲ τουρκικὸς στόλος δὲ ποστατεῖς ὑπὸ τῆς Υ. Πιύλης κατὰ τοῦ ‘Αλη - Πασᾶ ἡγιανοβόλησε κατωθεν τῶν ‘Ακροκεραύνιων δρέων, οἱ δὲ ‘Αγιοι Σαράντα μετὰ τοῦ μικροῦ φρούριον τῶν κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μπαμπᾶ-πασᾶ.

Σήμερον³ οἱ ‘Αγιοι Σαράντα εἶναι ἐμπορι-

κός μόνον σταθμὸς περιέχων περὶ τοὺς τριάκοντα ἀθλίους οἰκίσκους, ἐν οἷς ὑπάρχουσι τὰ γραφεῖα καὶ αἱ κατοικίαι τοῦ Μουδίρου¹, τοῦ τελώνου καὶ τῶν πρακτόρων τῆς ‘Ελλ. ἀτμοπλοΐης ἐταιρίας καὶ τοῦ Λόνδ, ἀποθῆκαι τινὲς ἐμπορευμάτων, ἀποστελλομένων εἴτε ἐκ Κερκύρας εἴτε ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ήπείρου καὶ ‘Αλβανίας, καὶ αἱ κατοικίαι ἐμπορίσκων τινῶν καταδικασμένων νὰ ζῶσιν ἐκεῖ.

Διὰ τοῦ σταθμοῦ τούτου, ὃς ὑψηλότερον διὰ τοῦ Αὐλῶνος, γίνεται ἡ ἐξαγωγὴ τῶν ὀλίγων προϊόντων τῆς Β Δ Ήπείρου καὶ κάτω ‘Αλβανίας καὶ εἰνίοτε τῆς κεντρικῆς Ήπείρου καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀναγκαιούντων αὐταῖς ἐμπορευμάτων.

Τὴν ἐμπορικὴν ταύτην σπουδαιότητα τοῦ σημείου τούτου τῆς Β Δ Ήπείρου οὐδὲ νὰ φαντασθῇ δύναται ὁ ἔνεος δ τὸ πρῶτον ἐπικεπτόμενος τὰ μέρη ταῦτα. ‘Οταν ἵδη τοὺς δόλιγους οἰκίσκους ἀτάκτως καὶ ἐντὸς τοῦ βορβόρου βυθισμένους, δταν γυμνόπονος λεμβοῦχος ἀναλαμβάνη διὰ σεσηπτιάς λέμβου νὰ ἀποβιβάσῃ αὐτὸν οὐχὶ ἐπὶ προκυμαίας, διότι δὲν δύναται νὰ πλησίασῃ, διότι τὰ ὕδατα εἶναι ἀβαθῆ, καὶ εἰναι ἡ ναγκασμένος ἡ νὰ ἔξελθῃ πηδῶν ἐπὶ τινῶν λίθων ἐρριμένων τῆδε κακεῖσε, καὶ δὲν περιπτωσιν δὲν ἔξερχεται ἀβρόχοις ποσίν, ἡ νὰ ἐπιβῇ τῶν ισχυρῶν ὁμοπλατῶν τοῦ λεμβούχου, πᾶν ἄλλο δύναται νὰ φαντασθῇ δτὶ οἱ ‘Αγιοι Σαράντα εἶναι ἐμπορικὸς λιμῆν.

Ἐν τῷ ἀδηλῷ τούτῳ μέρει, οὗτινος οἱ δόλιοι κατόικοι ἔχουσιν ὃς μόνην παρηγορίαν καὶ διασκέδασιν τὴν εὐκολίαν, μεδ³ δης δύνανται νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν κατέναντι κειμένην Κέρκυραν, δφειλον νὰ διέλθω τὴν νύκτα, διότι εἶναι ἀποιλτώς ἀδύνατον νυκτερινὸν ταξείδιον εἰς τὰ μέρη ταῦτα, εἰς ἡ ἔνεκα τῆς ἐλλειψεως ἀμαξῆτης δόδοι², εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστος ἡ ἀμάξα, μόνον δὲ μέσον συγκοινωνίας εἶναι οἱ ἄποι καὶ οἱ οἵμονοι.

Οὐδαμοῦ ἄλλοι πιστεύω δτὶ διαφορεσία θὰ εἶναι τόσον πολύτιμος καὶ δης ἐγγνωμοσύνη τοῦ ξενιζομένου πρὸς τὸν ξενίζοντα τόση, δης ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ τοιαύτην καὶ ἐγὼ ἡσημάνθην πρὸς τὸν ξενίσαντά με κατὰ διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ Κον Παμύχαν, διότι εἶναι φρικώδης δης διανυκτέρευσις ἐν τῷ δυπαράφ καὶ ἡρειπωμένω φανίφω, δης δηρησμένει δης ξενοδοχεῖον εἰς τὸν ταξειδιώτας τοὺς μὴ δυνηθέντας νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας³.

Τὴν ἐπιούσαν ἡγέρθην λίαν πρωτ. Τελεία

¹ Κατὰ τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ Οθωμανικοῦ Κράτους δης Μουδίρης εἶναι δης κατώτατος διοικητικὸς ὑπάλληλος.

² ‘Ηδη ὑπάρχει τοιαύτη.

³ Βεβαίως δης κατάστασις σήμερον θὰ εἶναι καλλιτέρα

γαλήνη είχε διαδεχθῇ τὴν θύελλαν, ἥτις ἐμαίνετο τὰς προηγουμένας ἡμέρας τὰ νέφη τὰ ὅποια ἔκάλυπτον τὸν ὁρίζοντα εἶχον διαλυθῆναι ὃς τὸν Καλόντος στήλων ἔδιδε ζῶσιν εἰς τὸν τόπον, διτὶς τὴν προτεραίαν μοῦνον εἶχε φανῇ ἀληθῆς τάφος.

Οἱ ἵπποι οὓς εἶχον ζητήσει εἶχον φθάσει εἰς τὸν Δελβίνον, καὶ ὃ δῆμον αὐτὸν ἀρειμάνιος ἀλβανὸς φορῶν τὴν λευκὴν φουστανέλλαν καὶ τὰ περιαργυρωμένα ὅπλα του μὲ προσεκάλεσεν ὅπως ἴππεύσω.

Ἄνηλθομεν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ δεσπόζοντος τῶν Ἀγίων Σαράντα δι' ὅδον πρὸ δὲ λίγου χρόνου πατασκευαζομένης. Ἐκ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἀποκαλύπτεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν εὐρὺν καὶ γραφικὸν λεκανοπέδιον διαφρεύμενον ὑπὸ τοῦ ποταμίου Παύλας, τοῦ ἀρχαίου Ξάνθου, διτὶς πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Τσοραϊδές (Tchoraïdés) ἐκβάλλει εἰς τὴν λίμνην Πιλόδο (Pélode).

Μεταξὺ τοῦ ποταμίου τούτου καὶ τῆς Βιστρίτσας καὶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὡραῖς ἀπὸ τοῦ Δελβίνου ἀπαντῶσιν ἐρείπια τειχῶν ὑδραγωγείων καὶ οἰκιῶν καὶ τινα κιονόκραγα γοτθικά. Οἱ Πουκεβίλ φρονεῖ, μὴ στρογγύλευσος ὅμως ἐπὶ μαρτυρίας τινὸς ἱστορικῆς, διτὶ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἡ ἀρχαία πόλις Φοινίκη, ἣν μνημονεύουσιν ὁ Στράβων, ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Προκόπιος.

Πρὸς βιορᾶν τοῦ λεκανοπέδιου τούτου διακοπτομένου ἐνιαχοῦ ὑπὸ λοφίσκων τινῶν χλοερῶν καὶ ἐκτεινομένου μέχρι τῆς πόλεως τοῦ Δελβίνου φαίνεται ἐφ' ὑψηλοῦ λόφου τῶν Ἀκροκεραυνίων ὅρεων ἡ Νίβιτσα, πλουσία καμόπολις οἰκουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων, καὶ δλίγον κατωτέρῳ τὸ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐπίστης οἰκούμενον χωρίον Ἀγιος Βασίλειος.

Εἰς Νίβιτσαν εἶχε καταφύγει ἐν ἔτει 1648 ὁ ἀπεσταλμένος τὸν Πάπα Νεόφυτο Ροδινὸς ὁ Κύπριος ὅπως προσηλυτίσῃ τὴν Ἡπειρον, εἰς τὸν καθολικισμόν ἀλλ' ἡναγκάσθη νὰ φύγῃ κακὸς κακῶς¹.

Περὶ τὴν Νίβιτσαν εἶχε συναφθῆ σφοδρὰ

μάχη ἐν ἔτει 1683 μεταξὺ τοῦ πασᾶ τοῦ Δελβίνου καὶ τῶν Χειμαρριώτῶν, οὓς εἶχεν ἐπαναστατήσει κατὰ τῶν Τούρκων ὁ Μοροζίνης, καὶ οἵτινες ἐνίκησαν τὸν Πασᾶν¹.

Ἡ πόλις αὕτη μετὰ τοῦ Ἀγ. Βασιλείου ἦσαν ἐλεύθεραι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πασᾶ τοῦ Βερατίου, εἰς ὃν ἐπλήρωνον μικρόν τινα φόρον. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν, κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον, ἀπήρχοντο τῆς πατρίδος των, ὅπως κατατάσσονται εἰς τὸ βασιλικὸν Μακεδονικὸν σύνταγμα ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν Βουρβόνων τῆς Νεαπόλεως ἀλλ' ἡ ὑπηρεσία των αὕτη ἡτο προσωρινή, διότι μετά τινα χρόνον ἐπανήρχοντο εἰς τὴν πατρίδα των, ἣν ὑπερήσπιζον ἡρωϊκῶς κατὰ πάσης ἀδίκου ἐπιθέσεως.

Ἡ εὐδαιμονία τῶν δύο τούτων μικρῶν πόλεων διήγειρε τὸν φθόνον καὶ τὰς ἀρπακτικὰς διαθέσεις τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλῆ. Τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως (1798), ἐν ᾧ πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι περὶ τὰς ἔξι χιλιάδας ἦσαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, αἱ ἀγριαι ὁρδαὶ αὐτοῦ ἐπιδραμοῦσαι αἰφνιδίως τοὺς κατέσφαξαν ἐντὸς αὐτῶν. Οἱ δλίγοι περιστρέψαντες ἐκ τῆς σφαγῆς ἐπυροπλήθησαν ἐν ταῖς οἰκίαις των, ἡ ἀπηγχονίσθησαν.

Πρὸς Νότον τοῦ λεκανοπέδιου τούτου ἐκτείνεται μέγα καὶ πυκνὸν δάσος ἐκ δρυῶν, δτεροκαθιστᾶ μεγαλοπρεπῆ τὴν περὶ αὐτὸν φύσιν. Ἡ ἀπόλαυσις αὕτη περιστέλλει δρωσδήποτε τὸν τρόμον τὸν ὅποιον ἔμποιεν εἰς τοὺς ὅδοιπόρους ἡ περὶ αὐτοῦ φήμη ὃς κρησφυγέτου διαφρόων ληστρικῶν συμμοριῶν, αἴτινες λυμαίνονται ἐνίστε τὰ περίχωρα.

Ἐν τῷ λεκανοπέδιῳ τούτῳ, ὡς καὶ ἐν ταῖς πόδες Β. καὶ Ν. αὐτοῦ παραλίαις χάρας, δεινὸς ἐτελεῖτο ἀγὸν ἐπὶ δλοκλήρους αἰλῶνας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ λήγοντος μεταξὺ τῶν Ἡπειρωτῶν, τῶν Ἀλβανῶν, τῶν Μακεδόνων, τῶν Ρωμαίων καὶ πάντων τῶν ἀσιατικῶν φύλων τῶν ἐπιδραμόντων ἐπὶ τὴν Εὐρώπην, τῶν Βυζαντινῶν, τῶν Σταυροφόρων, τῶν Τούρκων, τῶν Ἰσπανῶν καὶ τῶν Ἐνετῶν.

¹ Σάθα, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς.

Σπύρος Μελάς

Αλέξανδρος Μαυρουδής

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΜΑΣ ΖΩΗΝ ΥΠΟ Θ. ΘΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΣ

Παραδίδεις ἀνθρωπος αὐτὸς ὁ Καλίφης τῆς Μπάσορας. Ἄφοῦ πολέμησε μὲ δλους τοὺς ἄλλους Καλίφηδες καὶ τοὺς νίκησε καὶ γίνηκε κύριος τοῦ κόσμου, ναὶ καὶ καλά, τοῦ μπῆκε στὸ κεφάλι σὰν καρφὶ ἡ ἰδέα νὰ πολεμήσῃ καὶ μὲ τὸ Θεό.

Νὰ πῆς πὼς ἥτανε τρελός; Δὲν ἥτανε μάλιστα καὶ πολὺ γνωστικός, ἀφοῦ κατόρθωσε νὰ κυβερνᾷ τὸ βασίλειο του μοναχός του. Αὐτὸς νὰ εἴναι στρατηγός, αὐτὸς διοικητής, αὐτὸς δικαστής, αὐτὸς δάσκαλος, αὐτὸς καὶ παπᾶς. Μιὰ σωστὴ μοναρχία.

Ο Καλίφης εὔρισκε πὼς ὁ Θεός δὲν ἔκανε τίποτα στὸν κόσμο. Πὼς ὅλα γινόντανε ἡ μοναχά τους, ἡ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα. Επομένως, ἔλεγε, τί νὰ τὸν φοβηθῶ; Δὲ θὰ εἴναι κανένα μεγάλο πρᾶμα.

Γιὰ νὰ πολεμήσῃ ὅμως μὲ τὸ Θεό, ὁ Καλίφης, ἐπρεπε νὰ τονε βρῆ πρῶτα. Μήπως εἴξερε ποὺ εἴτανε δι Θεός;

Μάζεψε τὸ λοιπὸν μιὰ μέρα τοὺς πειδίδια βασιλέων καὶ ἡρώων τοῦ βασιλείου του καὶ τοὺς εἶπε:

— Ἔγώ, δι Καλίφης τῶν Καλιφάδων, δι βασιλέας τοῦ κόσμου, ποὺ πολέμησα καὶ νίκησα τὸν πειδίον, δὲ φοβοῦμαι τίποτα στὸν κόσμο, μήτε τὰ θεριά, μήτε τὰ στοιχεῖα, ἀποφάσισα νὰ πιαστῶ μὲ τὸ Θεό καὶ νὰ πολεμήσω καὶ εἴτε νὰ μὲ νικήσῃ καὶ νὰ καταλάβω ποὺ εἶμαι καὶ ἔγω ἔνα τίποτα στὸν κόσμο, εἴτε νὰ τονε νικήσω καὶ νὰ ἀποδείξω ποὺ ἔγω εἶμαι τὸ πᾶν. Θέλω τὸ λοιπὸν νὰ τόνε βρῶ. Ξέρετε ποὺ εἴναι;

Οι χοτζάδες καθώς ἀκούσανε τὸν Καλίφη νὰ μιλᾷ αὐτὰ τὰ παραδίδεινα λόγια, τὸν κυττάξανε μὲ ἀπορία σὰν νὰ θέλανε νὰ βεβαιωθοῦνε ἀν εἴτανε στὰ σωστά του. Ἐπειτα δύμως κύτταξε καὶ δένας τὸν ἄλλο τους ρωτῶντας μὲ τὰ μάτια τί ἀπάντησι νὰ μπορούσανε τάχα νὰ δώσουνε σὲ μιὰ τέτοια παραδίδεινη ἐφωτησι.

Μὰ δι Καλίφης δὲν ἔπαιξε. Βλέποντας τοὺς χοτζάδες νὰ ἀποροῦν καὶ νὰ ψιθυρίζουν,

— Σᾶς δίνω, εἶπε, ἔνα δευτερόλεπτο καιρὸν νὰ μελετήσετε, νὰ συζητήσετε, νὰ τικεφθῆτε, νὰ ἀποφασίσετε καὶ νὰ μοῦ ἀπαντήσετε.

Καὶ φωνάζοντας τὸν γεροντότερο:

— Λέγε ἐσύ, τὸν διάταξε.

— Ο Θεὸς εἶναι στὸν οὐρανό, ἀπάντησεν ἔκεινος.

— Στὸν οὐρανό! φώναξεν δὲ Καλίφης ὡργισμένος. Καὶ πότε πῆγες ἐσύ, μπαμπόγερε, στὸν οὐρανὸν καὶ τὸν εἰδες; Ἀμέσως ξεκούμπισετε αὐτὸν τὸν ξεμωραμένο ἀπ' ἑδὼ καὶ δόστε του καὶ πενήντα ἔντις γιὰ τιμωρία του.

Οἱ δοῦλοι τοῦ Καλίφη δὲν περίμεναν δεύτερο λόγο. Πήραν τὸν κατημένο τὸ γέρο χότζα ἔξω στὴν αὐλή, κι' ἀφοῦ τὸν σιγυρίσανε δεχά δεχά, τὸν στελλανε νὰ πάγ καλιά του.

— Άλλος! εἶπεν δὲ Καλίφης. Καὶ δείχνοντας μὲ τὸ χέρι ἔνα μεσόκοπο χότζα ὡς σαράντα χρόνων. Ἐλα ἑδῶ ἐσύ, ποὺ φαίνεσαι σὰν πιὸ γνωστικός, λέγε!

— Ενδοξότατε Καλίφη, ἀπάντησεν ἔκεινος, δὲ Θεὸς εἶναι παντοῦ.

— Βρέ, τὸν παλιγάνθρωπο! φώναξε πάλι δὲ Καλίφης ὡργισμένος. Καὶ δὲ μοῦ λέσ, σὲ παρακαλῶ, πόσα κομμάτια εἶναι δὲ Θεὸς γιὰ νὰ εἶναι παντοῦ; Ἀγέρας εἶναι δὲ Θεός; γιὰ σκόνη; γιὰ φῶς; Πάρτε τον γρήγορα κι' αὐτόνε καὶ ἀφοῦ τὸ δώκετε ἐκατὸ ἔντις κλεῖστε τον καὶ σ' ἔνα ὑπόγειο γιατὶ βέβαια τάχει χαμένα.

Οἱ δοῦλοι τοῦ Καλίφη δὲν περιμέναν δεύτερο λόγο. Πήραν τὸ χότζα, κι' ἀφοῦ τὸν ἔντις δωμάτιο, διέταξεν δὲ Καλίφης, ἄγριος σὰν θεριό. Νὰ μένουν ἔκει ὡς ποὺ ἔγω δὲ ίδιος θὰ βρῶ τὸ Θεό. Καὶ μήτε νὰ τρῶνε μήτε νὰ πίνοντε.

πλάτσ! μιὰ φοβερὴ μπατσιὰ ἀστραψε στὸ πρόσωπό του, ποὺ τοῦ φάνηκεν δὲ οὐρανὸς σφροντύλι.

— Κατεργάσῃ! εἶπεν δὲ Καλίφης. Αὐτὸς δὲ χότζας ποὺ φτιάνει τοὺς θεοὺς μέσ' τὰ μναλὰ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἔνας ἀδιάντροπος πλαστιγράφος! Γρήγορα νὰ τονε φτύσῃ δὲ λαὸς καὶ ἔνικοντάς τον ἀκατάπαυστα νὰ φύγῃ ἔξω ἀπὸ τὸ βασιλεῖο μου.

πειὸ μεγάλο πρᾶμα στὸν κόσμο. Τὸ ἄλλο: Ἔγὼ εἶμαι τὸ πειὸ δυνατὸ πρᾶμα στὸν κόσμο. Τὸ τρίτο: Ἔγὼ εἶμαι τὸ πειὸ ἀληθινὸ πρᾶμα στὸν κόσμο. Τὸ τέταρτο: Ἔγὼ εἶμαι τὸ πειὸ ὁραῖο πρᾶμα στὸν κόσμο. Τὸ πέμπτο: Ἔγὼ εἶμαι τὸ πειὸ ἀγαθὸ πρᾶμα στὸν κόσμο. Τὸ ἕκτο: Ἔγὼ εἶμαι τὸ πειὸ σοφὸ πρᾶμα στὸν κόσμο. Τὸ ἔβδομο... Τὸ ὅγδοο... Τὸ ἔνατο... Ποὺ νὰ τὰ διαβάσῃ δλα μὲ τὴ γληγοράδα ποὺ περνούσανε μπροστά του; Οὔτε καν νὰ τὰ μετρήσῃ μπροστά.

Καὶ δὲ μύλος δλο καὶ γυρνοῦσε καὶ ἀλεθε. Τσουβάλια τῶν τσουβαλιῶν, δός του καὶ χυνόντανε μὲς τὶς μυλόπετρες. Τὸ ἔνα τσουβάλι, ἔσκυψεν δὲ Καλίφης νὰ ίδῃ τὴ μάρκα τους, ἔγραφε: Καθῆκον! Τὸ ἄλλο: Τιμῇ! Τὸ ἄλλο: Δόξα! Τὸ ἄλλο: Πατρίς! Τὸ ἄλλο: Ἐλευθερία! Τὸ ἄλλο: Δικαιοσύνη! Τὸ ἄλλο: Ισότης! Τὸ ἄλλο: Ἀδελφοσύνη! Ως ποὺ βαριέστησε νὰ διαβάζῃ κι' ἔπεισε τὸ μάτι του στὶς δυὸ τὶς μεγάλες τὶς μυλόπετρες ποὺ γυρνούσανε ἡ μιὰ ἀπάνω στὴν ἄλλη.

— Ή μιὰ, ἡ ἀπὸ πάνω ἔγραφεν — Εὐτυχία! Ή ἄλλη ἡ ἀπὸ κάτω — Δυστυχία!

— Μὰ αὐτό, εἶπεν δὲ Καλίφης, εἶναι χωρὶς ἄλλο μαγεία!

Κι' ἔβαλε τὸ χέρι του κι' ἔπιασε μιὰ φουχτιὰ ἀπὸ τὸ ὑλικὸ τὸ ἀλεσμένο ποὺ ἔβγαινεν, δλο κι' ἔβγαινεν ἀπὸ τὸ μύλο καὶ τὸ ψηλάφησε καλὰ καλά. Τί νομίζετε ποὺ εἴτανε; Εἴτανε γράμματα καὶ αὐτό. Ἐφτά γράμματα ποὺ σταίνοντάς τα κατὰ γῆς κάνανε ἐκατομμύρια φορές τὴ λέξι— “Ἄγνωστο!

Τότε, κατάλιπεν δὲ Καλίφης πῶς πραγματικῶς κατί ἔπαθε τὸ μναλό του καὶ τὸν ἔπιασε σὰν ἔνας φόβος. Γυρέβοντας νὰ φύγῃ, εἶδε μιὰ καλύβα ἔκει κοντά.

— Αὐτὴ θὰ εἶναι τοῦ μυλωνᾶ χωρὶς ἄλλο, εἶπε. Καὶ χτυπῶντας τὴν πόρτα ἔφωναξε:

— “Ε! μυλωνᾶ, ἀνοιξέ μον!

— Ο μυλωνᾶς εἶσαι σύ! ἀπάντησε μιὰ φωνὴ

ἀπὸ μέσα καὶ στὴ στιγμὴ χάθηκεν ἀπὸ μπροστά

του καὶ ἡ καλύβα κι' δὲ άνεμομυλος.

— Ο Καλίφης γέλασε τότε:

— Νὰ δῆς, εἶπε, κι' ἄν δὲν εἶναι δὲ Θεὸς αὐτὸς δὲ άνεμομυλος. Ἐχουν δίκιο οἱ χοτζάδες. Ο Θεὸς εἶναι στὸν οὐρανό, εἶναι παντοῦ, εἶναι μὲς τὸ

κεφάλι μας καὶ δὲν εἶναι πούπετα!

Z. ΦΥΤΙΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΩΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΩΝ

ΧΑΡΑΚΤΗΡ

A νέγνωσα δτι ἔκεινοι ποὺ ἥκουαν τὸν λόρδον Chatham¹ νὰ δμιλῇ, εἶχαν τὴν ἐντύπωσιν δτι μέσα εἰς αὐτὸν τὸν ἀνθρώπων ὑπῆρχε κάτι ἀκόμη καλλίτερον καὶ εὐγενέστερον παρὰ ἔκεινο ποὺ ἔλεγε. Καὶ διὰ τὸν ἔξαιρετὸν μας Ἀγγλον ἴστοριογράφον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως² ἔξεφρασαν τὸ παράπονον, δτι δσα πραγματικὰ γεγονότα ἀναφέρει διὰ τὸν Μιραμπώ, δὲν ἔξηγον καθόλου τὴν ὑπόληψιν, εἰς τὴν δποίαν τὸν ἔχει. Οι Γράκχοι, δὲ Αγις, δὲ Κλεομένης καὶ ἄλλοι ἥρωες τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὰς πράξεις των, ποὺ μᾶς τὰς παρέδωκεν δὲ ίστορία, δὲν φθάνουν τὸ ὑψος τῆς φήμης των. Ο σερ Φύλιππος Σίδνεϋ, δὲ κόμης τοῦ Ἐσσεξ, δὲ ούδετερος Releigh εἶναι ἀνδρες μὲ μεγάλην φήμην καὶ δλγα ἔργα. Εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων τοῦ Οὐασιγκτῶνος δὲν ἥμποροῦμεν νὰ εἴρωμεν ούτε τὸ πολλοστημόριον τῆς ἀτομικῆς του σημασίας. Η αὐθεντία τοῦ δνόματος τοῦ

¹ Ο κόμης Τσάταμ εἶναι δὲ ιδιόσημος Γουλιέλμος Πλτ πολιτικὸς τῆς Ἀγγλίας, γεννηθεὶς τῷ 1708 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1788. Σημ. τοῦ μεταφραστού.

² Προφανῶς ἔννοει τὸν Καρλάλ. Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ.

Καὶ ἡ πλέον καθαρὰ φιλολογικὴ ίδιοφυΐα

φαίνεται ἄλλοτε μεγάλη καὶ ἄλλοτε μικρά, ἐν ᾧ ὁ χραστήρ διατηρεῖ ἀμείωτον τὸ μέγεθός του ὡς ἀστρον. Ἐκεῖνο ποὺ οἱ ἄλλοι ἐπιτυγχάνουν μὲ τὴν εὐφυΐαν ἢ μὲ τὴν εὐγλωττίαν των, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τὸ κατορθώνει μὲ ἔνα εἶδος μαγνητισμοῦ. Δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ βάλῃ δῆλα τὰ δυνατά του, ἐπειδὴ τοὺς θριάμβους του τοὺς κερδίζει μὲ τὴν ἐπίδειξιν τῆς ὑπεροχῆς του καὶ δχὶ μὲ τὴν διαστάσωσιν τῶν ἔιφῶν. Νικᾶ ἐπειδὴ μόνη ἡ ἐμφάνισίς του ἀρκεῖ νὰ μεταβάλῃ τὴν δψιν τῶν πραγμάτων. «Ω Ίόλη, πῶς τὸ ἥξευθες ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἦτο θεός; — Τὸ ἥξευθα, ἀπαντᾷ ἡ Ίόλη, γιατὶ ἡμούν εὐτυχῆς ποὺ τὸν ἔβλεπα. «Οταν ἔβλεπα τὸν Θησέα, ἥθελα νὰ τὸν ἰδῶ πρῶτα εἰς τὸν ἄγνωνα ἢ τοῦλάχιστον νὰ ὀδηγῇ τοὺς ἵππους τοῦ ἄρματος, ἀλλὰ ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἐπερίμενε τὴν μάχην, ἐνίκα εὐθὺς παντοῦ, καὶ ὅταν ἐστέκετο καὶ ὅταν περιπατοῦσε καὶ ὅταν ἐκάθητο καὶ ὅταν ἔκαμνεν διδήποτε». Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ συνήθωσ εἴνε μόνον ἐν περίπτων εἰς τὰ συμβάντα, ποὺ μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ μάλιστα δχὶ μ' ἐπιτίθειον τρόπον συνδέεται μὲ τὸν κόσμον, μέσα εἰς τὸν δποῖον ἔζη, φαίνεται εἰς τὰ παραδείγματα ταῦτα ὅτι λαμβάνει μέρος εἰς τὴν ζωὴν τῶν πραγμάτων καὶ εἴνε ἐκδήλωσις τῶν ἴδιων νόμων εἰς τοὺς δποίους ὑπόκεινται οἱ χρόνοι καὶ ὁ ἥλιος, οἱ ἀριθμοὶ καὶ αἱ ποσότητες.

Άλλα, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ ἔνα πλέον χα-
μηλὸ καὶ εὔκολον παράδειγμα, θὰ παρατηρήσω
ὅτι καὶ εἰς τοὺς πολιτικούς μας ἀγῶνας εἰς τοὺς
δρόπιους καὶ ἐὰν ἐνεφανίζετο ποτὲ τὸ στοιχεῖον
τοῦτο, πάντοτε θὰ ἐξεδηλόνετο ὑπὸ τὴν χον-
δροειδεστέραν του μορφήν, ἡμποροῦμεν νὰ γνω-
ρίσωμεν ἀρκετὰ τὴν ἀσύγκριτόν του ἀξίαν. Οἱ
ἄνθρωποι ἡξεύρουν ὅτι εἰς τὸν ἀντιπρόσωπόν
των χρειάζονται κάτι ἀνώτερον καὶ μεγαλείτερον
ἀπὸ τὴν εὐφυΐαν, ὅτι δηλαδὴ χρεωστεῖ νὰ ἔχῃ
τὴν δύναμιν νὰ κερδήσῃ τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν
εὐφυΐαν του. Δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐπιτύχουν τὸ
πονθούμενον ἐὰν στείλουν εἰς τὴν Βουλὴν ἔνα
ἔμπειρον, ἔξυπνον καὶ εὐστροφόν δῆτορα, ὁ
δόποιος νὰ μὴν εἶναι τοιοῦτος, ὥστε, προτοῦ νὰ
κληθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσῃ,
νὰ ἔχῃ ἡδη λάβει τὴν κλῆσιν ἀπὸ τὸν παντοδύ-
ναμον θέδων νὰ ὑπερασπισθῇ μίαν ὑπόθεσιν,
ἔμφρονύμενος ἡδη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν πλέον ἀκρά-
δαντον πεποίθησιν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης,
—εἰς τρόπον ὥστε καὶ οἱ πλέον τολμηροὶ καὶ οἱ
πλέον δρμητικοὶ νὰ συναισθάνωνται ὅτι ἔχουν
ἀπέναντί των μίαν ἀντίστασιν εἰς τὴν δοπίαν
θραύνονται καὶ τὰ δύο, καὶ ἡ ἀναίδεια καὶ αἱ
ἀπειλαὶ — δηλαδὴ τὴν πεποίθησιν εἰς μίαν ὑπό-
θεσιν. Οἱ ἄνδρες ποὺ φθάνουν εἰς τὸν σκοπόν
των, δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἐρωτήσουν τοὺς ἐκ-
λογεῖς των τί πρέπει νὰ εἰποῦν, ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ
ἴδιοι είνε ἡ κώρα τὴν δοπίαν ἀντιπροσωπεύουν.

πουθενά αἱ συγκινήσεις τῆς χώρας δὲν εἶνε τόσον
ἄμεσοι, αἱ πεποιθήσεις τόσον γνήσιαι, δοσον μέσα
εἰς αὐτὸν τοὺς ίδιους, πουθενά δὲν εἶνε τόσον
ἀμμαγεῖς ἀπὸ ἐγωῖστιακάς ἐμπνεύσεις. Οἱ ἐκλογεῖς
εἰς τὰς ἑστίας των ἀκούοντων τοὺς λόγους των,
βλέποντας τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου των καὶ
ὅνθιμίζοντας τὰ αἰσθήματά των ἀναλόγως μὲ τὸν
βαθμὸν ποὺ κατατίπτει ἢ ἀναρριπτεῖται τὸ
θάρρος, ἐκείνων. Αἱ δημόσιαι μας συνελεύσεις
ἀρκετὰ καλὰ χοησιμεύονταν εἰς τὸ νὰ δοκιμασθῇ
ἢ ἀνδρικὴ δύναμις. Οἱ εὐθεῖς ἀγρόται μας τῶν
δυτικῶν καὶ τῶν νοτίων πολιτειῶν δίδουν τὴν
προτίμησίν των εἰς τὸν χαρακτῆρα καὶ δὲν δυσ-
κολεύονται νὰ ἐννοήσουν, ἀν δ Ἀμερικανὸς εἶναι
ἀληθινὸς ἀνήρ, ἢ ἀν ἡμποροῦν νὰ τὸν κουβα-
ριάσουν εὔκολα.

Ἡ ἴδια ὀθητικὴ δύναμις δεικνύεται καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον. Καὶ εἰς αὐτὸν ὑπάρχουν ἄρθρωποι μὲν μεγαλοφυῖαν ἀπαφάλλακτα ὅπως καὶ εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὴν πολιτείαν, εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἰπῆ κανεὶς ποιὸς εἶναι διά λόγος διὰ τὸν ὅποιον αὐτὸς ἦ ἔκεινος διάνθρωπος ὑπῆρξε τυχηρὸς καὶ ηὐδοκίμησε. Αὐτὸν ἔγκειται εἰς τὸν ἀνθρώπον· τίτοτε περισσότερον δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ περὶ αὐτοῦ. Κύνταξέ τον μὰ φροῖ καὶ θὰ ἐννοήσῃς ἀμέσως διατί ἐπιτυγχάνει, δπως καὶ δταν βλέπῃς τὸν Ναπολέοντα, ἐννοεῖς ἀμέσως τὴν τύχην του. Εἰς τὸ νέον ἔδαιφος ἀναγνωρίζομεν τὸ παλαιὸ παιγνίδι, τὴν συνήθειαν δηλαδὴ ν' ἀντιμετωπίζει τὰ πρόγματα ἀπ' εὐθείας καὶ νὰ μὴ τὰ διαχειρίζεται ἐμμέσως, διὰ μέσου τῶν παρατηρησέων καὶ τῶν ἐντυπώσεων ἐνὸς ὅποιουδήποτε ἄλλου. Ἡ φύσις φαίνεται νὰ παρέχῃ τὴν ἀδειαν τῆς ἔξασκησεως τοῦ ἐμπορίου, εὐθὺς δποὺ ιδῆς τὸν γεννημένον ἐμπορον, διόποιος δὲν σοῦ φαίνεται τόσον ὡς ἔνας ποὺ διαπραγματεύεται ιδιωτικὰς ὑποθέσεις ἀλλὰ ὡς διαχειριστῆς καὶ ὑπουργός τοῦ ἐμπορίου τῆς Φύσεως. Ἡ ἔμφυτος ἀκεραιότης του συμμαχεῖ μὲ τὴν γνῶσιν ποὺ ἔχει τοῦ ὁργανισμοῦ τῆς κοινωνίας καὶ τὸν καθιστᾶ ἀνώτερον ἀπὸ δλας τὰς μικροπονηρίας καὶ δολιότητας καὶ ίκανὸν νὰ μεταδίδῃ εἰς δλους τὴν ίδικήν του πεποίθησιν ποὺ ἔχει, δτι τὰ συμβόλαια δὲν ὑπόκεινται εἰς καμίαν αὐθαίρετον ἐρμηνείαν. Τὸ πνεῦμα ἀπέκτησε τὴν ἔξιν νὰ συμμορφώνεται μὲ τοὺς κανόνας τῆς φυσικῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς κοινῆς ὥφελείας· κατὰ συνέπειαν δι τοιοῦτος ἀνθρωπος ἐμπνέει σέβας καὶ πόθον νὰ ἔχῃ κανεὶς νὰ κάμη μαζί του, τόσον ἔνεκα τοῦ σιωπηλοῦ καὶ ἐντίμου του χαρακτῆρος, δσον καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν ἀπόλαυσιν ποὺ παρέχει ἡ θέα μιᾶς τοιαύτης ίκανότητος. Τὸ ἀπέραντον ἔκεινο ἐμπόριον ποὺ ὡς νεώρια ἔχει τ' ἀκρωτήρια τοῦ Νοτίου Όκεανον καὶ μετέβαλεν εἰς μεσόγειον λιμένα τὸν Ἀτλαντικὸν ὥκεανόν, ἔχει τὸ κέντρον του μόνον εἰς τὸν

ἔγκεφαλόν του καὶ δὲν ἥμπορει κανεὶς εἰς τὸ σύμπαν νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του ἀντ' αὐτοῦ. Εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ὑποδοχῆς βλέπω ὅτι εἰργάσθη τὸ πρωὶ σοβαρὰ καὶ τὸ βλέπω εἰς τὸ ὁντιδωμένον αὐτοῦ μέτωπον, εἰς τὴν σοβαρότητα τοῦ ἥθους του ποὺ δὲν ἥμπορει νὰ τὴν ἀποτινάξῃ ὅλη του ἡ προσπάθεια διὰ νὰ φανῇ περιποιητικός. Διακρίνω καθαρὰ πόσαι σταθεραὶ ἀποφάσεις ἐλήφθησαν, πόσα γενναῖα ὅχι ἔχουν λεθῆ σήμερον, δύποτε θὰ ἐπροφέροντο ἄλλα τόσα καταστρεπτικὰ γαί. Βλέπω πώς μαζὶ μὲ τὴν ὑπερηφάνειάν του διὰ τὴν ἱκανότητά του, διὰ τοὺς ἀξιοθαυμάστους του ὑπολογισμοὺς καὶ διὰ τοὺς εὐρυτάτους του συνδυασμοὺς ἔχει συγχρόνως καὶ τὴν συναίσθησιν ὅτι εἶνε ὅργανον καὶ συμπαίκτης τῶν θειελιωδῶν νόμων τῆς φύσεως. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης πιστεύει, ὅτι κανεὶς δὲν ἥμπορει νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του καὶ ὅτι ἔνας ἀνθρώπος χρεωστεῖ νὰ εἴνε γεννημένος διὰ τὸ ἔμπόριον, εἰδεμὴ δὲν ἥμπορει νὰ τὸ μάζη.

Ἡ ἀξιοθάumasτος αὐτὴ δύναμις ἀκόμη περισσότερον μαγεύει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα, δταν τὴν βλέπωμεν νὰ ἐνεργῇ πρὸς τελικὸς σκοποὺς καθαρώτερους. Ἡ ἐνέργεια τῆς ἀναπτύσσεται δυνατώτερᾳ εἰς τὰς πλέον μικρὰς κοινωνίας καὶ εἰς τὰς προσωπικὰς σχέσεις. Ἡ ἐπίδρασίς της εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις εἶνε ἔξαιρετικὴ καὶ ἀνυπολόγιστος. Ὁσονδήποτε μεγάλη καὶ ἀν εἶναι ἡ σωματικὴ ἁώμῃ, δι’ αὐτῆς θὰ παραληφθῇ. Αἱ ὑπέρτεραι φύσεις καταβάλλουν τὰς ὑποδεεστέρας, ἔξασκοῦσαι ἐπ’ αὐτῶν ἐν εἰδος ὑπνωτισμοῦ. Θαρρεῖς ποὺ δεσμεύονται τρόπον τινὰ αἱ δυνάμεις των καὶ δὲν παρέχουν καμίαν ἀντίστασιν. Ἱσως τοιοῦτος πρόπει νὰ εἶναι ὁ παγκόσμιος νόμος. Ὄταν τὸ ὑπέροχον δὲν ἥμπορει νὰ σύρῃ τὸ ὑπόδεες στηρίζον του πρὸς τὰ ἐπάνω, ἀναλαμβάνει νὰ ἐνεργήσῃ ναρκωτικῶς ἐπ’ αὐτοῦ, καθ’ ὃν τρόπον καὶ ὁ ἀνθρώπος παραλύει τὴν ἀντίστασιν τῶν ζώων. Τοιαύτην μυστηριώδη ἐνέργειαν ἔξασκον ἐπ’ ἀλλήλων οἱ ἀνθρώποι. Ποσάκις ἡ ἐπιρροὴ ἐνὸς ἀληθινοῦ ἄρχοντος καὶ κυριάρχου μετεβαλεν εἰς πραγματικότητα ὅλα τὰ μάγια ποὺ διηγοῦνται εἰς τὰ παραμύθια. Ἐπιβολὴ καὶ ἔξουσία ἐφαίνετο σὰν νὰ χύνεται ἀπὸ τὰ μάτια ἐκεῖνα εἰς ὅλους ποὺ τὰ προσέβλεπαν, ἐν δεῦμα δρμητικὸν ἀπὸ φῶς σοβαρόν, ἐπιβλητικὸν σὰν τὸν Ὀχιον καὶ τὸν Δούναβιν, ποὺ ἐπλημμύριζεν ὅλους μὲ τὰς ἴδιας του ἴδεας καὶ προσέδιδεν εἰς ὅλα τὰ συμ-

¹ Toussaint l'Ouverture, μαῦρος τῆς Χαϊτής, διαπρέψας εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν μαύρων τῷ 1791. Ἀργότερα ἔγινε πρόεδρος τῆς νήσου Ἰσόβιος καὶ εἰς τὰ 1800 ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ σύνταγμα. Ἡ Γαλλία ἔστειλε κατ' αὐτὸν τὸν στρατηγὸν Λευκέρο, ὃ δύοις, καύτοις νικηθεῖς ἀπὸ τὸν Τουσσάιν, κατώρθωσε διὰ δόλου νὰ τὸν συλλάβῃ καὶ νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου καὶ ὁ Τουσσάιν ἀπέθανε μετ' ὀλίγα ἔτη. Σημ. τοῦ Μεταφραστοῦ.

έξεωριστὰ ἴδιωματα τοῦ καθενός. Κάθε ἀνθρώπος φραγήν καὶ σύνορον ἔχει τὸν ἑαυτόν του ὁ χρόνος καὶ ὁ κῶρος, ἐλευθερία καὶ ἀνάγκη ἀλήθεια καὶ σκέψις δὲν ὑπάρχουν πλέον μόνοι των, ἔξω ἀπὸ αὐτόν. Τὸ σύμπαν τώρα εἶναι μάνδρα ἢ φραγή. Διότι μέσαζεῖς τὸν ἀνθρωπόν εἶναι ὅλα τὰ πράγματα, καὶ τὸ ἴδιαίτερον ἥθος τῆς ψυχῆς του δίδει εἰς αὐτὰ τὸ χρῶμα. Μὲ τὴν ἔσωτερικήν του ἀξίαν, ποὺ κρύπτει μέσα του, διαπερᾶ ὅσον ἡμποδεῖ δῆλη τὴν φύσιν καὶ δὲν παρασύρεται νὰ χανῇ εἰς τὸ ἀπειρον, ἀλλὰ ὅσον δήποτε καὶ ἂν τεντωθῇ τὸ τέξον, ἐπὶ τέλους ὅλα τὰ συμφέροντά του θὰ καταλήξουν πάντοτε πρὸς τὸ ἴδιον του ὅφελος. Ζωογονεῖ πᾶν ὅ,τι ἡμπορεῖ καὶ βλέπει μόνον ὅ,τι ζωογονεῖ. Μέσα του ἔγκλειει τὸν κόσμον, ὅπως καὶ ὁ φιλόπατρος ἔγκλειει μέσα του τὴν πατρίδα, ὡς μίαν ὑλικὴν ὑπόστασιν τοῦ χαρακτῆρος του καὶ ὡς θέατρον τῶν πρᾶξεών του. Ἡ ὑγιὴς ψυχὴ συνδέεται μὲ τὴν δικαιοισύνην καὶ μὲ τὴν ἀλήθειαν, ἀπαράλλακτα καθὼς ὁ μαγνήτης ποὺ στρέφεται πρὸς τὸν πόλον, εἰς τρόπον ὥστε ἔνας τοιοῦτος ἀνθρωπός παραμένει διὰ τοὺς θεατὰς ὡς ἐν διαφανεῖς μεσότοιχον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἡλίου, καὶ ὅποιος δήποτε θὰ διηγήσῃ τὰ βίηματά του πρὸς τὸν ἥλιον, θὰ ἐφέρετο πάντοτε πρὸς αὐτὸν τὸν ἀνθρωπόν. Αὐτὸς ἄρα εἴνε τὸ μεσάζον τῆς ὑπεροτάτης ἐπιρροής δι' ὅλους ποὺ δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τὸ ἴδιον ὑψός. Ἀνθρωποι λοιπὸν μὲ χαρακτῆρα εἶναι ἡ συνείδησις τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκουν.

Τό φυσικὸν κριτήριον τῆς δυνάμεως ταύτης εἶναι ἡ ἀντίστασις τῶν περιστάσεων. Οἱ ταπεινοὶ ἄνθρωποι παρατηροῦν τὴν ζωὴν μόνον πῶς ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὰ φρονήματα, εἰς τὰ συμβάντα καὶ εἰς τὰ ἀτομα. Δὲν ἥμπτοροῦν νὰ ἰδοῦν τὴν πρᾶξιν προτοῦ νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἐν τούτοις τὸ ἥμικον στοιχεῖον τῆς προϋπῆρχεν ἥδη εἰς ἔκεινον ποὺ τὴν διέπραξε καὶ, εἴτε ἦτο δικαία, εἴτε ἀδικος, εὔκολον ἦτο νὰ προδοθῇ. Τὸ πᾶν εἰς τὴν φύσιν εἶνε δίπολον ἔχει ἔνα θετικὸν καὶ ἔνα ἀρνητικὸν πόλον. Ἐκεὶ μέσα εἶνε τὸ ἀρρεν καὶ τὸ θῆλυ, δὲ νοῦς καὶ τὸ ἔργον, δὲ βορρᾶς καὶ δέ νότος. Ὁ νοῦς εἶναι τὸ θετικόν, ἡ πρᾶξις εἶναι τὸ ἀρνητικὸν στοιχεῖον. Ἡ θέλιτσις εἶναι δέ βόρειος, καὶ νότιος πόλος εἶνε τὸ γεγονός. Φυσικὴ θέσις τοῦ χαρακτῆρος εἶνε δέ βόρειος πόλος, ἐπειδὴ ἀντὸς διαφοριάζει τὰ μαγνητικὰ δεύματα τοῦ συστήματος. Αἱ ἀσθενεῖς ψυχῆς ἔλκονται πρὸς τὸν νότιον, τὸν ἀρνητικὸν πόλον. Αὗται ἀποβλέπουν μόνον εἰς τὴν ὠφέλειαν ἢ εἰς τὴν βλάβην μιᾶς πρᾶξεως καὶ ποτὲ δὲν ἥμπτοροῦν ν' ἀτενίσουν καὶ νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὸ ἀρχικὸν αἴτιον, ἐὰν τοῦτο προηγουμένως δὲν ἐγκαθιδύνθῃ εἰς ἔνα ἄνθρωπον. Δὲν ἐπίζητοῦν νὰ εἶνε ἄξιαι ἀγάπης, ἀλλὰ θέλουν ν' ἀγαπῶνται. Οἱ ἄνθρωποι μὲ χαρακτῆρα προτιμοῦν ν' ἀκούνουν οιαν γνωμῆν, οπως τὴν λέγομεν; ἀφοῦ τρέμω τὴν ἀπειλοῦσαν ἐπίθεσιν, τὸν περιγέλων, τὸν κακὸν γείτονα, τὴν ἔνδειαν, τὸν ἀκοώτηριασμόν, τὴν φήμιην ἐπικειμένης ἐπαναστάσεως ἢ τὴν δολοφονίαν; Ἔὰν ἐν γένει τρέμω, τί σημαίνει τὸ ἀπὸ τί τρέμω; Ἡ ἴδική μας κακία λαμβάνει τὴν μίαν ἢ τὴν ἀλλήν μορφὴν ἀνολόγως μὲ τὸ γένος, μὲ τὴν ἡλικίαν καὶ μὲ τὴν ἴδιοσυγκρασίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅταν ὑποκείμεθα εἰς τὸν φόβον, δὲν ὁ ἀργήσωμεν νὰ εὑρωμεν καὶ τὰ φόβητρα. Ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ἐχθροπάθεια ποὺ μὲ δυσαρεστεῖ τόσον ὅταν τὴν ἀποδίδω εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀνήκει εἰς ἔμε, ὡς ἴδιότης ἴδιακή μουν. Εἶμαι πάντοτε ἀπὸ τὸν ἔαυτόν μου περιυκαλωμένος. Ἔξ ἀλλού πάλιν ἡ εὐθύντης καὶ ἡ χρηστότης εἶνε διαρκῆς θρίαμβος ποὺ δὲν ἔορτάζεται μὲ ἀλλαγμούς, ἀλλὰ μὲ τὴν καθαρὰν γαλήνην τοῦ πνεύματος, ποὺ εἶνε διαρκῆς χαρὰ καὶ ἐπὶ τέλους κατήντησεν ἔξις. Εἶνε ἀτιμωτικὸν δι' ἥμᾶς νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰ συμβάντα καὶ νὰ ξητοῦμεν ἀπὸ ἀντὰ νὰ μᾶς διαβεβαιώσουν, ἐὰν ἔχωμεν ἀλήθειαν καὶ ἀξίαν. Ὁ κεφαλαιοῦχος δὲν τρέχει καύθε ὥσαν εἰς τὸν μεσίτην του διὰ ν' ἀλλάξῃ τὸ κέρδος του μὲ χρήματα, ἀρκεῖται μόνον νὰ πληροφορήσαι ἀπὸ τὰ δελτία τῆς ἀγορᾶς τὴν αὐξησιν τῶν κεφαλαίων του. Τὴν ἴδιαν εὐφροσύνην ποὺ θὰ μαρ

τὰς ἐλλείψεις των καὶ τὰ σφάλματά των, οἱ ὅλοι δὲν ἀνέχονται ν^ο ἀκούουν τὰ ἐλαττώματά των· λατρεύουν τὰ συμβάντα· ἔξασφάλισε τους ἐν γεγονός, ἔνα συνδυασμόν, μίαν ἀλληλουχίαν περιστάσεων καὶ δὲν θὰ σοῦ ζητήσουν ἄλλο τίποτε· αὐτὸ τοὺς ἀρκεῖ. Ὁ Κρος συναισθάνεται ὅτι τὸ συμβάν εἶνε ὑπεξόυσιον εἰς αὐτόν, ὅτι αὐτὸ χρεωστεῖ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Μία τυχαία ἀλληλουχία γεγονότων δὲν ἥμπορεῖ νὰ τοῦ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἵκανοποίησιν ἐκείνην τὴν δύοιαν ἀπονέμει εἰς αὐτήν ἡ φαντασία· ἀπὸ κάθε συνδυασμὸν περιστάσεων ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγαθοῦ ἥμπορεῖ νὰ διαφύγῃ· εὐτυχία καὶ προκοπὴ ἔξαρται ἀπὸ μίαν ὧδισμένην διάθεσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας καὶ θὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἰσχὺν καὶ εἰς τὸν θρύαμβον ποὺ εἶνε οἱ φυσικοὶ καροποὶ της, δύοιανδροτε φροὰν καὶ ἀνὴθελον λάβει τὰ συμβάντα. Καμία μεταβολὴ τῶν περιστάσεων δὲν ἥμπορεῖ νὰ ἐπανορθώσῃ μίαν ἐλλειψιν χαρακτῆρος. Καυχώμεθα ὅτι ἐγλυτώσαμεν ἀπὸ πολλὰς δεισιδαιμονίας, καὶ ὅμως ὅσα εἴδωλα καὶ ἀνὴθελον καὶ τὴν μετεφέρομεν, πάλιν τὴν εἰδωλολατρείαν μας τὴν μετεφέρομεν εἰς ἄλλα πράγματα. Τί ἔξερδησα μὲ τὸ νὰ μὴ θυσιᾶσθαι πλέον εἰς τὸν Δία ή εἰς τὸν Ποσειδῶνα ταῦρον, ή εἰς τὴν Ἐκάτην ποντικόν, ή μὲ τὸ νὰ μὴ φοβοῦμαι πλέον τῆς Ἐφιννής καὶ νὰ μὴ τρέιια πρὸ τοῦ Καθαρητηρίου τῶν Καθολικῶν καὶ τῆς Δευτέρας Παρουσίας τῶν Διαμαρτυρομένων, ἀφοῦ φοβοῦμαι τὴν γνώμην τῶν ἀνθρώπων, τὴν δημοσίαν γνώμην, δύος τὴν λέγομεν; ἀφοῦ τρέμω ἢν ἀπειλοῦσαν ἐπίθεσιν, τὸν περὶγελων, τὸν αὐτὸν γείτονα, τὴν ἐνδειαν, τὸν ἀκρωτηριασμόν, ἢν φήμην ἐπικειμένης ἐπαναστάσεως ἢ τὴν ολοφονίαν; Ἐὰν ἐν γένει τρέμω, τί σημαίνει ὃ ἀπὸ τί τρέμω; Ἡ ίδική μας κακία λαμάνει τὴν μίαν ἢ τὴν ἀλλήν μορφὴν ἀναλόως μὲ τὸ γένος, μὲ τὴν ἡλικίαν καὶ μὲ τὴν διοισυγκρασίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ δταν ὑπομέμθα εἰς τὸν φόβον, δὲν θὸργήσωμεν νὰ ὕσωμεν καὶ τὰ φόβητρα. Ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ὑδροπαθεία ποὺ μὲ δυσαρεστεῖ τόσον δταν τὴν ποδίδω εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀνήκει εἰς ἐμέ, ὡς ιότης ίδική μουν. Εἶμαι πάντοτε ἀπὸ τὸν ἔαυλον μου περικυκλωμένος. Ἐξ ἀλλού πάλιν ή εὐθῆς καὶ ἡ χρηστότης εἶνε διαρκῆς θρύαμβος ποὺ δὲν ἔορτάζεται μὲ ἀλαλαγμούς, ἀλλὰ μὲ τὴν θυμαράδην γαλήνην τοῦ πνεύματος, ποὺ εἶνε διαρκεῖς χαρὰ καὶ ἐπὶ τέλους κατήντησεν ἔξις. Εἶνε ιμωτικὸν δι^ο ἡμᾶς νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰ μβάντα καὶ νὰ ζητοῦμεν ἀπὸ αὐτὰ νὰ μᾶς αβεβαιώσουν, ἐὰν ἔχωμεν ἀλήθειαν καὶ ἀξίαν.

ἐπροξένουν τὰ ὡραιότερα συμβάντα, ἐὰν σινέ-
βαιναν μὲ τὴν καλλιτέραν ἀλληλουχίαν, πρέπει
νὰ μάθω νὰ αἰσθάνωμαι κατὰ τρόπον ἀγνότε-
ρον καὶ μὲ τὴν συναίσθησιν, διτὶ κάθε ὥραν ἡ
θέσις μου γίνεται καλλιτέρα καὶ μάλιστα τοιαῦτη
ώστε νὰ δεσπόζῃ καὶ νὸν κυριαρχῇ τῶν συμβάν-
των, τὰ δποῖα ἐπιθυμῶ νὰ γίνουν. Ἡ ἀγαλλία-
σις αὐτὴ ἡμπορεῖ νὰ σταματήσῃ μόνον δταν
προβλέπωμεν μίαν τόσον ἔξαισιαν τάξιν πραγ-
μάτων, ὅστε νὰ ἐπισκιάζῃ καθολοκληρίαν πᾶν
ὅτι τώρα δνομάζομεν πρόσδοτον καὶ εὐτυχίαν.

· Ή μορφὴ ποὺ δ̄ χαρακτήρ φέρει εἶναι, καὶ ἔμε, ἡ αὐτάρκεια. Σέβομαι τὸν ἀνθρωπὸν ἐκεῖνον ποὺ εἶνε πλούτος, ποὺ δὲν ἥμπορῶ νὰ τὸν φαντασθῶ ὡς μόνον, ἡ πτωχόν, ἡ ἔξηριστον, ἡ δυστυχῆ, ὡς προστατεύμενον, ἀλλὰ μονονούχη ὡς διαρκῶς προστάτην, ὡς εὐεργέτην καὶ εὐδαίμονα ἀνθρωπὸν. Χαρακτήρ εἶνε κεντρικότης, εἶνε τὸ ἀδύνατον νὰ ἐκτοπισθῇ ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ νὰ χάσῃ τὴν ἀταραξίαν του. Ἔνας ἀνθρωπὸς ἔπειτε νὰ μᾶς ἐμπνέῃ τὸ αἰσθημα σὰν νὰ ἐστεκόμεθα ἀπέναντι μᾶς δύγκώδους μάζης. Ἡ κοινωνία εἶνε ἀστόχαστος καὶ ξεσχίζει τὴν ἡμέραν της εἰς χήλια κουρδία, τὰς σχέσεις της εἰς τυπικότητας καὶ εἰς ὑπεκφυγάς. Ἀλλ ὅταν ἐπισκέπτωμαι ἔνα γενναιόφρονα ἀνθρωπὸν, θὰ ἐθεώρουν ὅτι θὰ μοῦ ἔκαμψε περιφρονητικὴν ὑποδοχήν, ἐὰν μοῦ παρεῖχεν ἐνδείξεις φιλοφρονητικῆς εὐστροφίας καὶ ἐθιμοτυπίας, θὰ ἐπροτιμοῦσα δὲ πολὺ περισσότερον ἐὰν ἔμενεν εἰς τὴν θέσιν του ἀκίνητος καὶ ἀπότομος καὶ ἔαν μοῦ ἐδείκνυε τούλαχιστον τὴν ἀντίστασίν του, διότι θὰ ἐννοήσω τότε ὅτι συνήντησα μίαν νέαν καὶ θετικὴν ἀξίαν, — μίαν μεγάλην ἀνακούφισιν καὶ διὰ τοὺς δύο μας. Ἄρκεῖ ὅτι δὲν παραδέχεται τὰς καθιερωμένας ἰδέας καὶ συνηθείας. Ὅτι δὲν συνεφώνησε καὶ δὲν συνεμορφώθη, αὐτὸς θὰ τὸν κεντῷ καὶ θὰ τὸν ὑπενθυμίζῃ πάντοτε· καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐρευνᾷ πάντοτε καὶ ἐρωτᾷ, θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πρώτην σειρὰν διὰ νὰ συμβιβασθῇ μαζί του. Τίποτε δὲν ὑπάρχει πραγματικῶς, τίποτε ἀλληλιαχρήσιμον καὶ ἐπωφελές ποὺ νὰ μὴν εἶνε θέατρον πολέμου καὶ πάλης. Τὰ σπίτια ἀντηχοῦν ἀπὸ γέλια καὶ φλυαρίας μικρολόγους—χωρὶς δμως καμίαν ὠφέλειαν. Ἀλλ ὁ ἀπότομος καὶ δυσπρόσιτος ἀνθρωπὸς, ὁ δποῖος εἶνε αἰνιγμα καὶ φοβέρα διὰ τὴν κοινωνίαν, τὸν δποῖον δὲν ἥμποτε νὰ τὸν ἀφίσῃ νὰ περάσῃ μὲ σιωπήν, ἀλλ ἐίνε ἀναγκασμένη ἡ νὰ τὸν σεβασθῇ ἡ νὰ τὸν μισήσῃ — καὶ μὲ τὸν δποῖον αἰσθάνονται ὅτι ἔχουν δεσμοὺς δλα τὰ κόμματα, καὶ οἱ ἡγέται τῆς δημοσίας γνώμης καὶ οἱ ἄγνωστοι καὶ οἱ θαυμασταί, — αὐτὸς ὠφελεῖ, αὐτὸς κάμνει ἀνω κάτω Ἀμερικὴν καὶ Εὐρώπην καὶ καταστρέφει τὸν σκεπτικισμὸν δ ὁ δποῖος λέγει: «δ ἀνθρωπὸς εἶνε παίγνιον καὶ κούνια: ἐλάτε γὰρ φᾶμε καὶ γὰ

πιούμε, γιατί τίποτε δὲν ἔχουμε καλλίτερο νὰ κάμουμε», ἐπειδὴ δίπτει φῶς εἰς ἐκεῖνο ποὺ ἔως τώρα ἡτον ἀδοκίμαστον καὶ ἀγνωστον. Ἐκεῖνος ποὺ ὑποτάσσεται εἰς τὸ καθεστὸς καὶ ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δημοσιότητα, προδίδει πίστιν κλονιζομένην, σύγχυσιν εἰς τὴν κεφαλήν του, καὶ ἀνήκει εἰς ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀνάγκην πρῶτα νὰ ἰδοῦν τὸ σπίτι κτισμένο καὶ ἔπειτα νὰ ἔννοιήσουν τὸ σχέδιόν του. Ὁ γνωστικὸς ἀνθρώπως δὲν ἔξωτερικεύει μόνον τὰς πολλὰς ἀπὸ τὰς ἰδέας του, ἀλλὰ ἔξωτερικεύει τὰς ὀλίγας. Ἐπιβάλλονται δὲ καὶ κυριαρχοῦν ἐκεῖνοι οἱ ἀνθρώποι μέσα εἰς τοὺς δύποιους κάτι νέον ἔχει τὴν πηγήν του, ποὺ ἔνεργοιν ἔξι ἰδίας πρωτοβουλίας, ποὺ εἶνε καθολικῆριαν ἀφοσιωμένοι εἰς τὸ ἔργον των, ποὺ εἶναι βέβαιοι διὰ τὸν ἑαυτόν των, οἱ πρωτογενεῖς,—ἀντοὶ εἶναι καλοί, διότι αὐτοὶ μᾶς ἀναγγέλλουν τὴν ἄμεσον παρουσίαν τῆς ὑψίστης δυνάμεως.

Αἱ πρᾶξεις μας ἔπρεπε νὰ στηρίζωνται εἰς τὸ εἶναι μας μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν. Λανθασμένοι ὑπολογισμοὶ δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν φύσιν. Μία δικὰ νερὸν δὲν θὰ εἴνε βαρυτέρα εἰς τὴν τριτικύμιαν τοῦ ὕκεανοῦ παρὰ εἰς τὰ ἥσυχα νερὰ τῆς λίμνης. «Ολα τὰ πράγματα, ἔξαιρουμένου τοῦ ἀνθρώπου, ἔνεργοιν ἀριθμῶς κατὰ τὸ ποιὸν καὶ κατὰ τὸ ποσόν των, καὶ ἐκεῖ ποὺ δὲν ἥμποροιν νὰ κάμουν τίποτε, δὲν καταφεύγουν εἰς πειράματα καὶ εἰς δοκιμάς. Μόνος ὁ ἀνθρώπως εἶνε ἀλλαζῶν καὶ ἐπιζητεῖ καὶ δοκιμάζει πράγματα ἀνάτερα ἀπὸ τὰς δυνάμεις του. Ἐδιάβασα εἰς ἐν βιβλίον ἀγγλικῶν ἀτομηνημονευμάτων: «Ο Κος Φώξ (δικαστόπιν λόρδος Holland) ἔλεγεν διτὶ ἔπρεπε νὰ τοῦ παραχωρηθῇ τὸ θησαυροφυλάκιον εἰχεν ἀποκτήσει τὴν ἴκανότητα καὶ τὸ δικαίωμα πρὸς τοῦτο διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ὑπηρεσίας του καὶ δι' αὐτὸ δέξῃτε νὰ τὸ ἔχῃ». Ο Ξενοφῶν μὲ τὰς δέκα του χιλιάδας Ἑλλήνων ἥσαν ἴκανοι δι' ἐκεῖνο ποὺ ἐπεχειρησαν καὶ τὸ ἔφεραν εἰς πέρας· ἥσαν τόσον ἀντάξιοι δι' αὐτό, ὅτε δὲν ἐπέρασε ποτὲ ἡ ὑποψία διτὶ τὸ ἐπιχειρημά των ἥτο μεγάλη καὶ ἀμίμητος ἥρωϊκὴ πρᾶξις. Καὶ δύως τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο δὲν ἐπανελήφθη ἔως τώρα καὶ εἶνε μοναδικὸν εἰς τὴν ἴστορίαν, ὡς τὸ ὑψίστον μεταίχμιον τῆς στρατιωτικῆς τέχνης. Πολλοὶ ἔκτοτε ἥθελησαν νὰ τὸ δοκιμάσουν, ἀλλὰ δὲν ἥσαν ἀντάξιοι του. Κάθε μεγάλη καὶ γενναία πρᾶξις μόνον ἐπὶ τῆς πραγματικότητος ἥμπορει νὰ θεμελιωθῇ. Κανέν τοῦρμα δὲν ἥμπορει νὰ εἴνε καλλίτερον ἀπὸ τὸν ἰδρυτήν του. Ἐγνώρισα ἔνα ἀξιόγαστον καὶ μορφωμένον ἀνθρώπον ποὺ ἐπεχειρησεν ἐν πρακτικὸν μεταρρυθμιστικὸν ἔργον, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐκατόρθωσα ν' ἀνακαλύψω εἰς αὐτὸν τὸ τόλμημα τῆς ἀγάπης ποὺ ἥθελησε νὰ πραγματοποιήσῃ. Τὸ ἀπέκτησεν ἔξι ἀκοής καὶ ἀπὸ δύσα βιβλία εἶχε διαβάσει, σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψίν του. «Ολαι

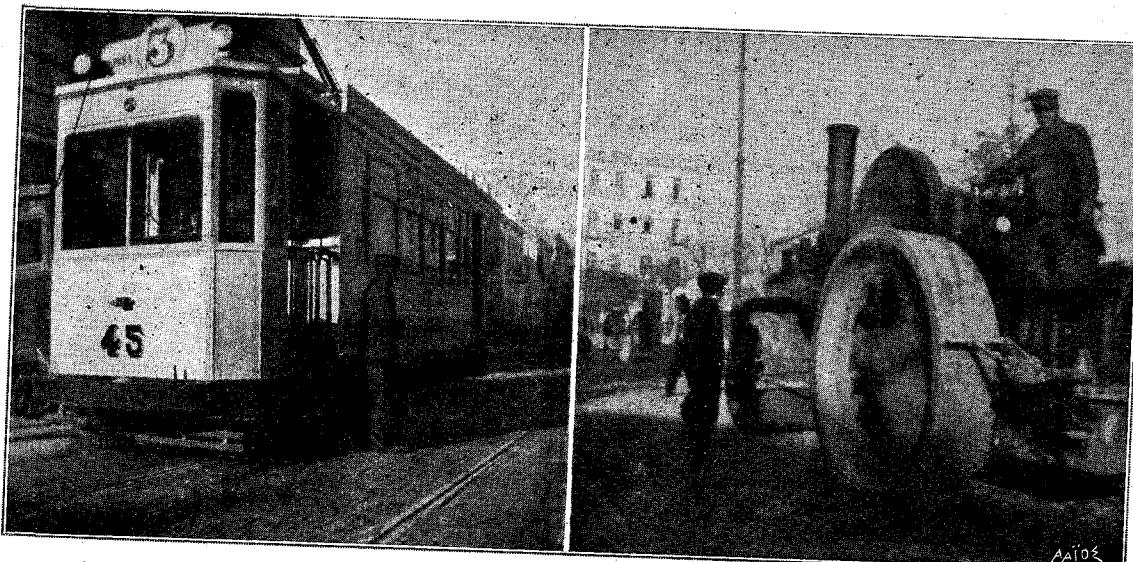
του αἱ πρᾶξεις ήσαν δοκιμαὶ καὶ ἀπόπειραι διὰ τὰ μεταφέρῃ μίαν γωνίαν τῆς πόλεως εἰς τοὺς ἄγροὺς καὶ ὅμως ἔξηκολούθει ἀκόμη ἡ πόλις καὶ ἐκεῖ νὰ εἴνε πόλις καὶ τίποτε τὸ νέον δὲν ἥμποροῦσε νὰ ἔμπνευσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν. Ἐὰν εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐνυπῆρχε κάποια κρυφὴ δύναμις, ἐὰν κάποιο φοβερὸν δαιμόνιον συνεκνεῖ καὶ ἐτάραπτε τὸ εἶναι του, θὰ εἴχαμε βέβαια τὴν ἐλπίδα νὰ τὸ ἴδωμεν νὰ ἔμφανισθῇ. Δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ βλέπῃ ὁ νοῦς τὰ κακὰ καὶ τὰ μέσα πρὸς θεραπείαν των. Ἀπαιτεῖται πρὸς τούτους καὶ νὰ ὑποτάξωμεν τὴν ζωὴν μας καὶ νὰ μὴ βιασθῶμεν νὰ ἐνθρονισθῶμεν εἰς τὴν θέσιν ποὺ δικαιούμεθα νὰ καταλάβωμεν, ἐφ' ὅσον πρὸς τοῦτο μᾶς κεντῷ μόνον μία σκέψις καὶ δχινοῦς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν εἴμεθα ἀκόμη ἀντάξιοι αὐτῆς.

Αὐτὰ εἴνε ἰδιότητες τῆς ζωῆς καὶ πρὸς τούτους παρατηροῦμεν καὶ ἐν ὅλῳ ἔρακτηριστικὸν αὐτῆς γνώρισμα καὶ αὐτὸς εἴνε ἡ ἀδιάκοπος αὔξησις. Εἰς τὸν ἀγῶνα των οἱ ἄνθρωποι χρεωστοῦν νὰ εἴνε φρόνιμοι καὶ σοβαροί. Καὶ ὅφελουν προσέτι νὰ μᾶς κάμνουν νὰ αἰσθανώμεθα

ὅτι διανοίγεται εἰς αὐτὸν ἐν ἐλεύθερον καὶ εὐτυχὲς μέλλον, τοῦ δποίου τὸ λυκανγὲς μόλις αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀρχίζει ν' ἀνατέλλῃ. Ὁ ἥρως παρεξηγεῖται καὶ συκοφαντεῖται, ἀλλ' αὐτὸς ἀδυνατεῖ νὰ συγκρατηθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ διαφωτίσῃ καὶ νὰ διορθώσῃ τὰ χονδροειδέστερα σφάλματα καὶ ἐλαττώματα δποιουδήποτε ἀνθρώπουν. Ἔτοιμαζεται πάλιν νὰ προσθέσῃ νέαν δύναμιν καὶ τιμὴν εἰς τὴν ἔξουσίαν του καὶ νέας ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς καρδίας σου, αἱ δποῖαι καὶ ἀνάγκην ὃ σὲ κάμουν πτωχότερον, ἐὰν ἐλησμόντησες τὸν ἑαυτόν σου καὶ δὲν ἐφρόντισες νὰ φυλάξῃς τοὺς δεσμούς σου μ' ἐκεῖνον, αὐξάνων τὸν πλοῦτον σου. Νέα ἔργα εἴνε αἱ μόναι δικαιολογίαι καὶ ἔξηγήσεις τῶν παλαιῶν, ποὺ ὁ εὐγενῆς ἀνέχεται νὰ προσφέρῃ ἢ νὰ δέχεται. Ἐὰν ὁ φίλος σου σὲ δυσηρέστησε, δὲν πρέπει νὰ καθήσῃς καὶ νὰ συλλογίζεσαι, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ὃ ἔχασε πλέον τὸ συμβάν ἀπὸ τὴν μηνήμην του καὶ ἐδιπλασίασε τὴν δύναμιν του νὰ σὲ ὑπηρετήσῃ, καὶ ποὶν ἀκόμη προφθάσῃς νὰ σηκωθῆς ὃ σὲ ἐπιδιαψιλεύῃ τὰ δῶρα του καὶ τὰς εὐλογίας του.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεκὲς]

Μετάφρ. Θ. Χ. ΦΛΩΡΑ

ΤΑ ΝΕΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΤΡΑΜ

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΟ ΣΤΡΩΣΙΜΟΝ ΤΩΝ ΔΡΟΜΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΣΤΑΙ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ

ΑΔΑΛΒΕΡΤΟΣ ΒΟΥΖΕΝ*

ΛΑΪΟΣ

Ἐις τὰς κρισίμους περιστάσεις, ἀς διέρχεται κατὰ τὸν τελευταίους μάλιστα μῆνας ὁ Ἑλληνισμός, εἶναι ἐπίκαιρος ἡ φυσιογνωμία τοῦ διαπρεποῦς γερμανοῦ συνταγματάρχου Ἀδαλβέρτου Βόύζεν, ὃς τις πλέον ἢ ἀπαξ ὑψωσεν ἐν τῷ γερμανικῷ τύπῳ κραυγὴν ἀγανακτήσεως ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς μικρᾶς καὶ ὑπὸ τόσων ἐδνικῶν καὶ ἀλλων περισπασμῶν ταλαιπωρουμένης Ἑλλάδος.

Ἄπο τὰς τάξεις τοῦ πρωσικοῦ στρατοῦ δὲν συνειθίσαμεν ν' ἀκούωμεν φιλικοὺς καὶ παρηγόρους λόγους καὶ διὰ τοῦτο ἡ τόσον εἰλικρίνης καὶ αὐθόρυμητος ἐκδήλωσις τῶν συμπαθῶν αἰσθημάτων τοῦ γερμανοῦ συνταγματάρχου πλήττει εὐαρέστως τὰς εὐπαθεστέρας χορδάς τῆς ἐλληνικῆς καρδίας.

Ο Ἀδαλβέρτος Βόύζεν ὑπῆρξε πάντοτε πολύτιμος καὶ πιστὸς τοῦ ἐλληνισμοῦ σύμβουλος: ἐγένετο δὲ κατὰ δύναμιν ἔνθερμος πρόμαχος τῶν δικαίων αὐτοῦ δσάκις ἐπολέμησεν αὐτὸς ἡ δημοσίᾳ γνώμῃ, ὑπὸ τῆς συμφεροντολογικῆς πολιτικῆς ὠρισμένων κύκλων ρυμουλκηθείσα. Αἱ φυσιογνωμίαι τοιούτων εὐγενῶν φίλων εἶναι δίκαιον νὰ καθίστανται γνωσταὶ εἰς τοὺς εὐρυτάτους κύκλους τοῦ πανελληγίου.

* Πρὸ διλέγων ἡμερῶν δ Boysen ἐδημοσίευσεν ἐνθουσιῶδες ἀρθρον περὶ Κρήτης εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Ἀνω Ἔσσης», ἀναγνωσομένην ἀπὸ τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς κύκλους τοῦ Μαρβούνγου, καὶ ἐτερον περὶ τῆς «Στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος» εἰς τὴν «Ἐθνικὴν Ἐφημερίδαν» τοῦ Βερολίνου, τὸ ἔγκριτον δργανον τοῦ ἐθνικοφιλευθέρου κόμματος τοῦ γερμανικοῦ κοινοβουλίου.

Ο Βόύζεν κατάγεται ἐξ ἀρχαίας βιοειφοιξικῆς οἰκογενείας, συγγενευούσης μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἥρωος Ἐδεφ Κνοῦτσεν, ὃς τις ἔνεκα τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλεύθερίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀγῶνος, ὃν εἶχεν ἀναλάβη μετά τινων ὅμορφων, ἐθανατώμη ἀπανθρώπως τῇ διαταγῇ Χριστιανοῦ τοῦ Α', Βασιλέως τῆς Δανίας ἐν ἔτει 1472. Εἰς τὸν γενεαλογικὸν πίνακα τῆς οἰκογενείας Βόύζεν ἀνατέρεται σειρὰ δλη διακεκριμένων ἀνδρῶν, ἐπιστημόνων, ακληρικῶν, πολιτικῶν, εἰς τὴν σειρὰν δὲ ταύτην δὲν κατέχει βεβαίως τὴν τελευταίαν θέσιν ὁ γηραιός συνταγματάρχης, οὗτινος τὸ στρατιωτικὸν στάδιον συμπίπτει μὲ τὴν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐνδοξὸν ἐποχὴν τῆς Γερμανίας. Ο Βόύζεν μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1866 καὶ τοῦ 1870, μετὰ μακρὰν δὲ καὶ δόκιμον στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἀπεσύρθη ὅχι πρὸ πολλοῦ τῶν τάξεων τὸν στρατοῦ χορηματίσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διοικητῆς τοῦ 3δου συντάγματος τοῦ Μαγδεμβύσυργου.

Τὴν Ἑλλάδα ἔγνώσιεν δ Βόύζεν τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1867, τὰς ἐντυπώσεις δέ, ἀς ἀπεκόμισε τότε καὶ κατόπιν, ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1898, κατέσπειρεν εἰς διαφόρους ἔξεχούσας ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἀπεκρυστάλλωσε δὲ καὶ εἰς τὸ πολύτιμον σύγγραμμα τοῦ «Ἡ Ἑλλὰς πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μετὰ τούτου» (Griechenland vor und nach dem Kriege).

Ο Βόύζεν διεκρίθη ὡς δεξιὸς χειριστής ὅχι μόνον τῆς στρατιωτικῆς σπάθης, ἀλλὰ καὶ τοῦ φιλολογικοῦ καλάμου, δημοσιεύσας πλείστας ὀδαίας ταξιδιωτικὰς εἰκόνας καὶ ἀναμνήσεις, ἵδια ἐκ τῶν ἀνὰ τὴν χερσαίαν καὶ νησιωτικὴν Ἑλλάδα περιηγήσεων αὐτοῦ. Μία ἐμβριθής ἱστορικὴ καὶ στρατιωτικὴ μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον «οἱ Σουλιῶται» ἐδημοσίευθη πέρσης εἰς ἴδιαίτερον τεῦχος¹.

Άλλα καὶ ὡς δόκιμος ποιητής εἶναι ἐπίσης γνωστὸς δ Βόύζεν ἐκ τῶν πρωτοτύπων ποιημάτων αὐτοῦ, τὰ δποῖα ἐδημοσίευσε κατὰ καιροὺς εἰς τὴν «Jugend», τὸ χαριτωμένον καλλιτεχνικὸν περιοδικόν τοῦ Μονάχου², ὡς καὶ ἐκ τῶν ὀδαίων παραφράσεων γεοελληνικῶν ποιημάτων καὶ ἀσμάτων. Μία ἀπὸ τὰς δραιοτέρας εἶναι ἡ παράφρασις τοῦ «ὦ λιγυρὸν καὶ κοπτε-

¹ Die Sulioten. Aus der Geschichte eines Heldenvolkes, von Oberst A. Boysen, Leipzig 1907 (Militärische Charakterbilder, Heft 3).

² Πλεῖστοι ἐνθουσιώδεις στίχοι τοῦ Βόύζεν, πλήρεις συμπαθείας πρὸς τοὺς Βοέρους ἀγωνιστὰς ἐδημοσίευθησαν καὶ ἐν τῷ «Burenfreund».

ρὸν σπαθὶ μου». Ιδιαιτέρα συλλογὴ τῶν ἐμμέτων τούτων παραφράσεων ἐδημοσιεύθη μαζὶ μὲ τὴν περὶ Ἐλληνισμοῦ μελέτην¹, εἰς τὴν δοῖαν διὰ καλειδοσκοπίου παρουσιάζει χαρακτηριστικὰς εἰκόνας ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἔξαιρων τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπηρεσίας αὐτοῦ καὶ παραβάλλων αὐτὸς πρὸς τὰς ἄλλας ἀξέστους βαλκανικὰς φυλάς.

Ἐκεῖνο δῆμος διὰ τὸ δοῖον διαφέρει τὸν γερμανὸν συνταγματάρχην εἶναι καὶ παρρησία καὶ ἡ προθυμία, μεθ' ὧν πάντοτε διαπρεπής ἡμῶν φίλος ὑπέδειξε τὰ ψεύδη καὶ τὰς παραδοξολογίας, διὰ τῶν δοῖων ἀσυνείδητοι τινες ἢ ἐπιπόλαιοι περιηγηταὶ καὶ δημοσιογράφοι τροφοδοτοῦσι τοὺς ἀφελεῖς αὐτῶν ἀναγνώστας.

Ἐν τῇ περὶ Ἐλληνισμοῦ πραγματείᾳ αὐτοῦ γράφει τὰ ἔξῆς περίπον διαφέρει τὸν γερμανὸν συγγραφεῖς τῶν μέσων χρόνων, θεωροῦντες τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν διὰ ἀσπονδον ἐχθρόν, τοῦτο μὲν ἐκ κακοθυσίας, τοῦτο δὲ καὶ ἔξ αμαθείας διέπειρον ἐσφαλμένας καὶ ἀδίκους γνώμας περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἐλληνισμοῦ καὶ διεκριντούν τὴν σφαλερὰν ἀρχήν, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1453 οἱ Ἐλληνες ἔπαυσαν ἀποτελοῦντες ἰδιαίτερον ἔθνος. (Δὲν εἰναι ἀκαιρον νὰ ὑπομνησθῇ ἐνταῦθα ὅτι καὶ τινες τῶν γερμανῶν ἐπιστημόνων διειπύωσαν τὴν κακόθυσιον ἰδέαν ταύτην, ἐν οἷς ἐκ τῶν συγχρόνων διαφέρει τὸν τιγρὸν ἐτῶν ἀποθανὼν ἴστορικὸς τῆς Ιένης Γκέλτερ, τοῦ δοῖον τὰς σχετικὰς σκέψεις ἀνέγραψε καὶ διαφέρει τὸν γερμανούχον).

Καὶ σήμερον, γράφει περαιτέρω διαφέρει τὸν γερμανὸν ἀνθρώποι, οἱ δοῖοι χωρὶς νὰ ἔξετάσσουν βαθύτερον τὰ πράγματα, ἐκφέρουν ἀβασινίστας καὶ ἐπιπολαίως παρομοίας κρίσεις, μὴ ἐκτιμῶντες τὴν πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν ἀκατάσχετον κλίσιν τοῦ συγχρόνου ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ καταφρονοῦντες διὰ ἐπεισοῦν τὴν γλώσσαν αὐτοῦ, ἥν πολλάκις ἀγνοοῦσι.

Ἐν ἰδιαιτέρῳ ἀριθμῷ, δημοσιεύθέντι πρὸ διετίας περίπον, ἀντεπεξῆλθεν διαφέρει τὸν γερμανὸν Mygind, διστις ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ πιλαφίου καὶ τσίρων» ἐφιλοδόξησε νὰ παρατάξῃ ἐν τῇ «Ἡμεροσίᾳ» τοῦ Βερολίνου (Berliner Tageblatt) σειράν δῆλην ἀνοησίων καὶ σαχλῶν εὐφυολογημάτων περὶ διαίτης τοῦ τουρκικοῦ καὶ τοῦ

ἐλληνικοῦ λαοῦ¹, ἀποδεῖξας διὰ τῆς ἀνταποκρίσεως ταύτης, διὸ καὶ διὰ ἄλλων παρομοίων, ὅτι παρὰ τὴν μιαρὸν ἐν Βυζαντίῳ διαμονήν του δὲν κατώρθωσεν οὐδὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ χαρακτῆρος τῶν δύο συνοίκων λαῶν νὰ κατανοήσῃ. Καὶ ἐν τούτοις εἰς τοιούτους δοκησισόφους ἔχουν τὸ ἀτύχημα νὰ ἐμπιστεύωνται τὴν πολιτικὴν αὐτῶν πορείαν πολλὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ φύλλα.

Ἐντυχός ἥ Νέμεσις δὲν ἥργησε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἐλληνισμόν, διότι μετά τινα χρόνον ἥ διεύθυνσις τῆς «Ἡμεροσίας» ἀπέστειλε τὸν κ. Mygind εἰς Περσίαν, δόποθεν θὰ ἐπιστρέψῃ, διὸ ἔλπιζω, σοφώτερος δὲ... εὐφυῆς ἰουδαϊος δημοσιογράφος.

Τοιαύτας κρίσεις ἐπιπολαίους καὶ μοχθηρὰς ἐνίστε περὶ διόλοκλήρου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἀναγνώσκομεν πολλάκις, προερχομένας παρὰ προσώπων, τὰ δοῖα δλίγας μόνον ἡμέρας ἥ καὶ ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου μόνον ἐγνώρισαν τὴν Ἐλλάδα καὶ δὲν συνωμήλησαν τοσαν παρὰ μόνον μὲ κανένα πλεονέκτην λεμβοῦχον ἥ κανένα αὐθάδη πωλητήν. Ἐμαθον διότι τοιαύτας δυσμενεῖς κρίσεις ἐδημοσιεύσεν ἐσχάτως καὶ δὲ εἰς βραχύτατον χρόνον περιηγηθεὶς τὴν Ἐλλάδα Γεράρδος Χάουπτμαν, πρᾶγμα τὸ δοῖον δὲν θέλω νὰ πιστεύσω πρὸς τιμὴν τοῦ γερμανοῦ ποιητοῦ.

Ἡ δικαία ἀγανάκτησις, ἥν αἰσθάνεται τις ἐκ τοιούτων δημοσιευμάτων, μετατρέπεται εἰς ἱκανοποίησιν καὶ θυμηδίαν εἰς βάρος τῶν γραψάντων, ἐν δοσῷ ὑπάρχουσιν ἀνδρες, διὸ διαταγματάρχης Βόύζεν, φίλοι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας, ἀνασκευάζοντες αὐθορμήτως τοιαύτας τερατολογίας, δηλητηριαζούσας τὴν κοινὴν γνώμην ἐναντίον ἐνός διόλοκλήρου ἔθνους, μὴ δυναμένου νὰ ἀπολογηθῇ διὰ τὰς προσαπτομένας αὐτῷ μοιμφάς ὑπὸ μερικῶν ἀνθρώπων, ἐχόντων χαλαρὸν τὸ μετρον τῆς εὐσυνείδησίας.

[Βερολίνον] BOΡΕΙΟΣ

¹ Παραθέτω ἐνταῦθα ἐν χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀρχθροῦ τοῦ Βόύζεν (Oberhessische Zeitung τοῦ Marburg, 27 Ιανουαρίου 1907), ἐκ μεταφράσεως τοῦ ἐν Νέᾳ Υόρκῃ φιλέλληνος καθηγοῦ τῆς ιατρικῆς κ. Αγκλέως Ρόζε «Ἀνέγνωμεν κατ' αὐτάς ἀρχθρον τοῦ Εδουάρδου Μύγινδ, ἐν φάνεροις φέρειν οὗτος ὅτι ἡ ἐλλειτης τῶν Ἐλλήνων τροφὴ ἀπὸ ἐνατονετετρίδων ἐπιφέρει τὸν ἐκφυλισμὸν αὐτῶν καὶ ὅτι διαφέρει τὸν γερμανὸν τοῦ δοῖον παρὰ τὸν Βόσπορον, ὅπερ ξῆ κυρίως ἐκ τούρων. Εν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ ἀπαντῶ εἰς τὸν συνεργάτην τῆς «Ἡμεροσίας» ὅτι δὲ ἀμφισβητῶ τὴν ὑπέροχον δύναμιν τοῦ δογμάτου τῆς δισφρήσεως του διότι, ἀφοῦ οἱ δομοεθνεῖς του ἀπὸ δισχιλίων περιπον ἐτῶν προστρίβουσι τὰς ρίνας των εἰς τὰς προβήκας τῶν καταστημάτων ἵνα ρινηλοτῶν ἀγοραστάς παλαιῶν ἀναξυρθῶν, πιθανῶς ἐκ κληρονομικότητος νὰ κατέχωσιν ὑπέροχον δισφραντικὴν δύναμιν».

¹ Sammlung neugriechischer Gedichte, verbunden mit einer Studie über den Hellenismus von Oberst A. Boysen.

Κ. ΚΟΚΛΕΝ

ΣΥΡΑΝΟ ΔΕ ΜΠΕΡΖΕΡΑΚ

ΑΙ ΦΙΛΑΙ ΤΟΥ ΓΚΑΙΤΕ*

ΚΑΡΛΟΤΤΑ ΔΕ ΣΤΑΪΝ

Τὸ πάθος τοῦ Γκαῖτε διὰ τὴν κυρίαν δὲ Σταῖν εἶνε τὸ κατακόρυφον σημεῖον τῆς ἐρωτικῆς ζωῆς τοῦ ποιητοῦ. Δὲν εἶνε πλέον ὁ φλογερὸς νεανίας τῶν ἀγροτικῶν εἰδυλλίων τοῦ Σεζενχάϊμ καὶ τοῦ Βένσλαρ. Ἡ μελαγχολία του ἡ νοσταλγικὴ ἔχει κατευνάσει τὴν ὅδημήν τῆς πρώτης του διαχυτικότητος. Ἀπῆλλαγμένη ἀπὸ τὰς αἰσθηματικὰς ὑπερβολὰς τῆς πρώτης νεότητος ἡ ἐρωτικὴ ψυχὴ τοῦ Γκαῖτε εἶνε προετοιμασμένη πλέον διὰ νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν γλυκύτητα ἀγάπης διαρκοῦς καὶ ἥρεμου.

Ἡ Καρλόττα Σταῖν ἦτο ἀκριβῶς ἡ γυναῖκα, ἡ ὅποια ἐταίριαζεν εἰς τὰ νέα ἴδαινα τοῦ αἰωνίου ἐρωτευμένου. Ἐὰν ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἥρνεῖτο νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς πόθους τοῦ ἐραστοῦ τῆς, κατώρθωσεν ὅμως νὰ τὸν συγκρατῇ μὲ τὰ δεσμὰ τῆς φιλίας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν γαλήνην, τὴν ὅποιαν αὐτὴ μόνη εἴτερος νὰ σκορπᾷ εἰς τὴν καρδίαν του. Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ γυναικά ὑπῆρξε φύλη, σύντροφος πιστῆ καὶ ἀφωσιωμένη ἐμπενεύστρια. ὑπῆρξεν ἐρωμένη, κατὰ τὴν ὑψηλοτέραν σημασίαν τῆς λέξεως.

Ο Γκαῖτε τὴν ἐγνώρισε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διαμονῆς του εἰς Βάιμαρ, δπόταν ταραγμένος ἀκόμη ἀπὸ τὸν χωρισμόν του μὲ τὴν Λιλήν, ἔζητε νὰ ναρκώσῃ τὸν πόνον του μέσα εἰς τὴν μελαγχολίαν τῶν ἀναμνήσεων. Καί, μόλις τὴν εἶδεν, ἐνόησεν ὅτι ἡ ψυχὴ του ἦτο ἰδικὴ τῆς.

Αἱ πρῶται σελίδες τῆς μακρᾶς αὐτῆς ἐρωτικῆς ἴστορίας, ἡ ὅποια διήρκεσε δέκα ἔτη, εἶνε γεμάται ἀπὸ τὴν ταραγμένην ὑπερευαισθησίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀπὸ τὰς ὑπερομέτρους ὅρμας τῆς καρδίας του. Πότε τὸν τρομάζει ἡ δύναμις τοῦ νέου πόθου του, τὸν ὅποιον φοβεῖται ὅτι δὲν θὰ εἰμιτορέσῃ ποτὲ νὰ ἱκανοποιήσῃ, πότε ἀπελπίζεται μὲ τὴν ἐπιφυλακτικότητα, μὲ τὴν ὅποιαν ἡ βαρώνη ἀντιμετωπίζει τὰς ἀπερισκέπτως φλογερὰς διαχύσεις του.

Καὶ τὰ ποιῶντα αὐτὰ συναισθήματα τῆς περιπαθοῦς ψυχῆς του ἐκδηλώνονται εἰς στίχους σπανίας ὀραιότητος, οἱ ὅποιοι τιμοῦν τόσον

ἐκεῖνον ὅπου τοὺς ἔγραφεν, ὅσον καὶ ἐκεῖνην ἡ ὅποια τοὺς ἐνέπνεεν.

Τὸ νυκτερινὸν τραγοῦδι τοῦ ὁδοιπόρου¹

“Ω! ἐσύ, ποὺ ζῆς ἐτόν οὐρανό,
Καὶ γαληνεύεις κάθε λύτη, κάθε πόνο,
Ποὺ χύνεις βάλσαμο διπλό,
Σ’ ὅποιον διπλὸν ἔχει τὸν πόνο,
“Α! τῆς ζωῆς μ’ ἐκούρασεν ἡ τρικυμία!
Θούψῃ τί θέλουμε ἡ χαρὰ τόσο μεγάλη;
Γαλήνη μους γλυκεῖα
Ἐλα, ὡ! ἔλα ἐτὴν καρδιά μου πάλι.
(Μετάφρ. ΑΛΕΞ. ΜΑΥΡΟΥΔΗ)

Παρηγορὰ τῶν δακρύων

Γιατί ἡ τόση σου ἡ θλύψῃ
Σὰν δλα γύρω εἶνε φαιδρά;
Φαινεται ἀπὸ τὰ μάτια σου
Πώς βέβαια ἔχεις κλάψει.
“Κι’ ἀν ἔκλαψα ἐτὴν ἐρημιά μου
Ο πόνος μου εἶνε δικός μου,
Καὶ πῶς κυλοῦν γλυκὰ τὰ δάκρυα
Πῶς ἀλαφρόνον τὴν καρδιά!».

Εξθυμοί φίλοι σὲ προσιμένουν
“Ω! ἔλα μέσ’ ἐτὴν ἀγκάλιά μας!
Κι’ ὅτι κι’ ἀν ἔχεις χάσει,
Πᾶψε νὰ πλοῖς τὸν πόνο σου.

“Μέσ’ ἐτὴς φωνές καὶ τὰ τραγούδια σας,
Δὲν νοιώθετε τὸ τί μὲ βασανίζει.
“Αχ ὅχι, δὲν τὸ ἔχω χάσει
Αὐτὸ ποὺ μοῦ λείπει τόσο».

Σήκω μὲ θάρρος τότε γλήγορα!
Βλαστάρι εἶσαι νέο,
Ἡ νειότη σου ἔχει τὴ δύναμι
Καὶ τὴν ὄρμὴ κατακτητοῦ.

“Αχ! νὰ τὸ κατακτήσω δὲν μπορῶ,
Εἰνε ἀπὸ μένα μακριὰ πολύ,
Πλανᾶται τόσον ὑψηλά, λάμπει τόσον ὁραῖα,
“Οπως τὸ ἀστρο ἐκεῖνο πέρα».

Τ’ ἀστρα δὲν τὰ ποθεῖ κανείς,
Μόνο ποὺ εὐφραίνεται ἐτὴ λάμψι τους,
Καὶ ὅλος γοητειά τὰ θωρεῖ
Τὴς γαλανὲς τῆς νύχτες.

Θωρῷ καὶ ἐγὼ γοητευμένος
Μέρες καὶ μέρες!
Νὰ κλαίω τὴ νύκτα μόνο ἀφῆστε με,
Νὰ κλαίω ὅσο μπορῶ».

¹ Τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ἔχουν γίνει καὶ ἄλλαι δύο μεταφράσεις, ἡ μὲν ἀπὸ τὸν κ. Ἀγν. Θέρον, ἡ δὲ ἀπὸ τὸν κ. Μ. Μαλακάσην, δημοσιευμέναι καὶ δύο εἰς τὰ «Παναθήναια».

· Ήλθεν ἐπὶ τέλους ἡ ἡμέρα, ὅτε ἡ βαρώνη ἐκάμφιθη ἀπὸ τὸν ἀκούραστον πόθον τοῦ ποιητοῦ. Ὁ δεσμός των ἦτο τόσον μυστικός, ὃστε ἀμφιβάλλουν ἀκόμη οἱ κριτικοί, ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν σχέσεων των. Ὁ Γκαῖτε ἐκρυπτεῖ, ὡς ὁ φιλάργυρος, τὸν θησαυρὸν τοῦ ἐρωτοῦ ποὺ τοῦ ἐχάρισεν ἡ Καρλόττα. Μόνον τὰ γράμματα τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν φύλιην του ἀποκαλύπτουν τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν δύο ἐφαστῶν.

«Διαρκῶς σὲ βλέπω πλαΐ μου, — τῆς ἔγραφε κάποτε — ἡ παρουσία σου δὲν μ’ ἐγκαταλείπει ποτέ».

Καὶ μίαν ἄλλην φοράν.

«Ἀγαπημένη Λόττε, ἐννοῶ σήμερα φανερώτατα ὅτι είσαι τὸ ἡμίσυο τοῦ ἑαυτοῦ μου. Δὲν εἶμαι πλέον ἐλεύθερος. Ἐγινες τὸ ἀποκοῦμπι πόλων μου τῶν ἀδυναμιῶν, συνεπλήρωσες ὅλα μου τὰ χάσματα».

Καὶ αὐτὴ ἡ περιπαθεστάτη ἐπιστολή, γραμμένη γαλλικά:

«Ἡ ἀγάπη μου γιὰ σένα δὲν εἶνε πλέον πάθος, εἶνε ἀρρώστια, ἀρρώστια ὅμως πλέον προσφιλῆς ἀπὸ τὴν τελειοτέραν ὑγείαν, καὶ ἀπὸ τὴν ὅποιαν δὲν θέλω νὰ γιατρευθῶ. Δὲν ἔχω ἄλλον πόθον ἀπὸ τὸ νὰ σου εἶμαι ἀρεστός, νὰ σὲ κάμω εὐτυχισμένην, δοσον μοῦ εἶνε δυνατόν, νὰ γίνωμαι κάθε μέρα πλέον ἀξιος τῆς τρυφερότητός του».

Αὐτὴν τὴν μέθην τῆς καρδιᾶς τὴν εὐρίσκομεν εἰς τὰ ποιήματα τὰ ὅποια ἀφιερώνει ὁ Γκαῖτε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἡλίου, τὸ δόποιον ἀπὸ τὸν καρδίαν εἶχε κατὰ νοῦν. Μόνον αἱ θεῖαι γραμμαὶ τῶν ὀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας τέχνης εἰμποροῦσαν νὰ κάμουν τὸν Γκαῖτε νὰ λησμονήσῃ τὴν ἴδαινα τοῦ ἐρωμένην. Ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη διαδέχεται εἰς τὴν καρδίαν του τὴν Καρλότταν Σταῖν. Διὰ μίαν τοιστὴν ἀντίσηλον εἰμποροῦσεν ἡ βαρώνη νὰ εἶνε ὑπερήφανος.

ὅποια διαπνέει τοὺς στίχους αὐτοὺς τοὺς δόποιους ἐλάξευσεν ὁ ποιητής μὲ στοργὴν ἐπάνω εἰς ἀρχαίους ωριμούς, διὰ νὰ ψάλῃ τὴν τελειότητα τῆς εὐτυχίας του.

Νυκτερινοὶ στοχασμοὶ

Σᾶς λυτάμαι δύστυχ’ ἀστέρια
Ποὺ ὠραῖα καὶ λαμπρὰ φεγγοβολάτε
Ποὺ πρόθυμα φωτίζετε τὸ ναύτη σὲ τρικυμία,
Δίχως ἀμιθίθη ἀπὸ θεοὺς ἢ ἀπ’ ἀνθρώπους.
Γιατὶ δὲν ἀγαπάτε, δὲν γνωρίσατε ποτὲ τὸν ἐρωτα.
“Απαντα, οἱ αἰώνιες δρες
Οδηγοῦν τῆς λεγεῶνες σας στὸ ἀπειρο τὸν οὐρανοῦ,
Τί ταξεῖδι δὲν ἐκάματε
Ἐνῷ εκουσάρομαι στὴν ἀγκάλη τῆς καλῆς μου
Εσχηνῶτας καὶ σᾶς καὶ τὰ μεσάνυχτα;

Τὸ κύπελλον τοῦ ἐρωτος, ἀλλοίμονον! δὲν εἶνε ἀνεξάντητον. Δροσίζοντας ἀδιακόπως μὲ αὐτὸ τὰ διψασμένα κείλη των, τὸ ἐκένωσαν μέχρι πυθμένος. Τὸ πάθος τοῦ Γκαῖτε διὰ τὴν Καρλότταν ἥρχισε νὰ οισύνη ὀλίγον κατ’ ὀλίγον. Εἰμποροῦσεν ὅμως νὰ καυχηθῇ ἡ βαρώνη, ὅτι δὲν τὴν ἐγκατέλειψε χάριν ἄλλων ἐρωτικῶν περιπτειῶν. Τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1786, ὁ Γκαῖτε ἔφευγεν ἀπὸ τὸ Κάρλσβαδ διὰ τὴν Ιταλίαν, διὰ τὸ προσκύνημα αὐτὸ εἰς τὴν χώραν τοῦ ἡλίου, τὸ δόποιον ἀπὸ τὸν καρδίαν εἶχε κατὰ νοῦν. Μόνον αἱ θεῖαι γραμμαὶ τῶν ὀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας τέχνης εἰμποροῦσαν νὰ κάμουν τὸν Γκαῖτε νὰ λησμονήσῃ τὴν ἴδαινα τοῦ ἐρωμένην. Ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη διαδέχεται εἰς τὴν καρδίαν του τὴν Καρλότταν Σταῖν. Διὰ μίαν τοιστὴν ἀντίσηλον εἰμποροῦσεν ἡ βαρώνη νὰ εἶνε ὑπερήφανος.

[Ακολουθεῖ]
(Μετάφρ. Α.Θ.)

ERNST VIERLING

Ἡ ὑπὲρ τῶν σεισμοπαθῶν τῆς Ἰταλίας ἐπιτροπὴ τοῦ Βερολίνου ἀπεφάσισε νὰ ἔκδωσῃ διεθνῆ γραμματόσημα, τὰ ὅποια θὰ πωληθοῦν παντοῦ.

Εἰς τὸ Wild West τῆς βορείου Ἀμερικῆς οἱ ἀκροαταὶ εἰς τὸ θέατρον ὅταν θέλουν νὰ ἔκδηλώσουν τὴν ἐπιδοκιμασίαν των καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν των σφυρίζουν δαιμονιώδες! Ὁ Καρούζο ὅταν ἐτραγούνδησε διὰ πρώτην φράσαν ἔκει, ἐπενθημήθη κατ' αὐτὸν τὸν πραδόξον τρόπον. Κατ' ἀρχὰς μὴ γνωρίζων τὸ τοπικὸν αὐτὸν ἔθιμον, ἐνόμισεν ὅτι τὰ σφρούματα ἡσαν ἀποδοκιμασίαι. Φύσει δημος ἀτάραχος δὲν ἔδωσε σημασίαν εἰς τὸ πράγμα, ἀλλ' ἐν τούτοις; ἔξήτησε ἀπὸ τὸν λιπρεσάριον του ἔξηγήσεις. Ὁ λιπρεσάριος, δὲ ὅποιος ἐσφύριζε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ παρυσκήνια, τοῦ εἶπε μὲ ἀγωνίαν·

— Τί κάθεσαι; Ἐβγα λοιπὸν νὰ εὐχαριστήσῃς.

Καὶ μετὰ τὴν ἔξήτησιν τῆς ἐννοίας τῶν σφυριγμάτων ἔκεινων, δὲ Καρούζο ἔξῆλθεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ γῆχαριστησε τὸ ἐνθουσιασμένον κοινόν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΩΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδείᾳ τοῦ Υπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν . . . Δρ. 2271.50
Ἀπὸ μίαν παράστασιν τοῦ «Γυιοῦ
τοῦ Ἰσκιού» Φρ. 135 . . . Δρ. 142.40
Δρ. 2413.90

Τὸ ἀπαιτούμενον διλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1,100. Καὶ τὸ

ὑπενθυμίζομεν εἰς δὲλους. Ὁλοι ἔξησαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

··· Η Γυμναστικὴ πατὰ τὸ συνηδικὸν σύστημα ὑπὸ I. E. Χρυσάφη. Ἀθῆναι, Τυπογρ. «Εστία» δρ. 6.

··· Υγεινή, ἐπιδημιολογία, δροθεραπεία, ἐναρκτήδιος λόγος Ἀγγελιῆς Γ. Παναγιωτάτου. Ἀθῆναι, Τυπογρ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου.

Παρθενών, ἔτος Β', Πειραιεύς, Τυπογρ. Ταρουσοπούλου.

··· Ελληνικὴ Βιβλιογραφία, κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀλλαχού ἐξδοθέντων βιβλίων ἀπὸ τὸν ἔτοντος 1907, ὑπὸ N. G. Πολίτου, Ἀθῆναι, Τυπ. Σακελλαρίου (ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος Γ').

··· Η Ζωὴ μου, ὑπὸ Δ. Βικέλα, Ἀθῆναι, Σύλλογος ὀφελ. Βιβλίων, δρ. 2.50 φρ. 3.

··· Η Χαρούμενη ἐπιστήμη ὑπὸ τοῦ ιατροῦ Σαραφίδη, Κάϊρον, φρ. 2 1/2.

··· Ο Δημήτριος Βερναρδάκης καὶ τὸ ἔργον του, διάλεξις Δημ. Γ. Κακλαμάνου. Τεργέστη 1907, δρ. 1.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ. Εἰς τὸ περὶ τῆς φήμης τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου ἀρθρὸν τοῦ τελευταίου τεύχους τῶν «Παναθηναίων» διόρθωσε κατὰ τὴν μεταγραφὴν τῆς φήμης τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου τὸ ὄντ(ε)ρ(ον) εἰς τὸν βασιλ(έα) εἰς ἔτ(ε)ρ(ον) . . .

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητής τῶν «Παναθηναίων» δὲ ὅποιος ἔγγράφει ENA νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ συναποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἔγγραφῆς, λαμβάνει ὡς δῶρον ΟΚΤΩ δραχμῶν βιβλία ἐκ τοῦ κατωτέρῳ καταλόγου.

Διατιμῶμεν χάριν εὐνοιῶν τὰ βιβλία τῆς Α' Σειρᾶς πρὸς Δρ.—Φρ. 1 ἔκαστον καὶ τῆς Β' Σειρᾶς πρὸς 3.

Τὰ βιβλία ὃν ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομεύονταν τελῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μας, ἀναλαμβάνομεν ν' ἀποστείλωμεν δὲ, τι δήποτε βιβλίον μᾶς ἔντηθη μὴ οὐδερθαῖν τὰς Δρ.—Φρ. 8 διὰ κάθε νέαν ἔγγραφήν.

Κάθε συνδρομητής μας ἔχει βεβαίως ἔνα στενὸν φίλον ἢ συγγενῆ φιλαναγνώστην, διατεθεμένον νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἔργον ἐνός περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν φίλον ἢ συγγενῆ ἢ σελήσιν νὰ τὸν ἔγγραφη εἰς τὸ «Παναθηναίων». Ὁ, τι ξητοῦμεν ἀπὸ τοὺς συνδρομητάς μας εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἔναν χωριστά. ΜΕΓΙΣΤΗ δῆμος θὰ ἦναι ἢ ἐκ τοῦ συνόλου ἐνίσχυσις τῶν «Παναθηναίων» καὶ ἡ ἔξ αὐτῆς πρόοδος καὶ βελτίωσις τοῦ περιοδικοῦ.

Σειρὰ A'.—Πρὸς δρ. 1 ἔκαστον

X. Ἀννινος: Ἐδῶ κ' ἔκει.
Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας, διηγῆμα.
N. Επιακοπόπουλος: Ἐρημες ψυχές, δρᾶμα.
Δ. Γρ. Καμπούρογλους: Mémoires du Prince N. Ypsilanti.
K.M. Κωνσταντόπουλος: Ιστορία τῆς βυζαντ. τέχνης.
Κώστας Λαδόπουλος: Χαμένη εὐτυχία, δρᾶμα.

Σπ. Λορέθος: Ἡ Αγία Πόλης.
M. Μαλακάσης: Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου, δρᾶμα.

Γ. Μανογιανῆς: Βυζαντ. τέχνη καὶ καλλιτέχναι.
Σπύρος Μελάς: Ὁ Γυιός τοῦ Ἰσκιού, δρᾶμα.

Αντ. Μηλιαράκης: Γεωγραφία πολιτική νέα καὶ ἀρχαὶ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Κίμων Μιχαηλίδης: Όμοια Κεφαλληνίας.
Παῦλος Νιφάνας: Σὰν Ζωὴ καὶ σὰν Παραμύθι.

Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία.
Αρχιτέκτων Μάρθας, δρᾶμα.

Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια.
Παύλη Λαζαρίδης. ποιήματα.

Τὸ Χελιδόνι, δρᾶμα.
Σαλώμη, δρᾶμα.

Σπυρίδων Παγανέλης: Πάρεργα Φύλλα.

Κωστής Παλαμᾶς: Ὅμινος εἰς τὴν Αθηνᾶν.

I. Πολυλάς: Ἡ Φιλολογική μας Γλώσσα.

Γ. Στρατήγης: Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ.
Λεύκωμα «Παναθηναίων»: 20 καλλιτεχν. εἰκόνες εἰς τὸ σχῆμα τῶν «Παναθηναίων».

Σπαρτιατικὸν Ήμερολ.: Ἔτος 1906.
» 1907.

Σειρὰ B'.—Πρὸς δρ. 3 ἔκαστον

Γρηγόριος Ξενόπουλος: Μαργαρίτα Στέφα.
Διηγῆματα Σειρὰ A'.

» » B'.
» » Γ'.

Τόμοι τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετοι 1ος, 2ος, 4ος,
6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος.

Μυθιστορήματα καὶ Διηγῆματα—«Παναθηναίων».

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΤΟΣ Γ'

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Β'. ΕΞΑΜΗΝΙΑΣ 1908

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1908

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Ταμεῖον και Τρέπεξατ.....	Δρ. 1,255,927.06	Κεφάλαιον μετοχών διπλημάτων εἰς 60,000 μεροκάς.....	Δρ. 6,000.00
Δάνεια ἐπ' ἀνεγέρτηρον Διαχειρόφρεον		Κεφάλαιον Διπλημάτων τακτικών Δρ.	12,673.55
· Ομαλοί· και Κομματοθέραψτον Δρ. 4,009,808.88		Κεφάλαιον Διπλημάτων τακτικών Δρ.	
· Αυστικοί· λογαριασμοὶ ἐπ' ἔνε-	116,023.30	· "Επιτακτικού Διπλημάτων περιβα-	3,088.25
χρωφ Κεμπατοθέραψτον.....		λαιον προνοίας.....	
Συναλλήματα και γραμμάτια ἐπ'		Καταθέσεις πολυτελεῖς και ἐν ὅρεις	12,000.00
· Κεφαροδιάκιοφ.....		· "Ταμευηγρείου.....	27,661.80
· Αποδείξεις συντάξεων ἐπ' χειροφρύδων κατατέρεσ	1,354,761.75	· Πιστωτικοὶ Δογματισμοὶ.....	2,328,197.81
και μέτης ἀκταινοδιέσεως ἐπ' κατερφρύδων κατατέρεσ	108,468.49	· Μείσματα μήτρων ζητηριόντα	2,268,847.15
· Δάνεια ἐπ' ἀνεγέρτηρον γενιοῦ, κομματοθέραψτον κατα-	47,615.72	· Μέρισμα δισοτίθημον Β'. ἔξαμηνος 1908.....	4,617,044.96
πλων μὲν δάσεις.....	635,414.10	· Κερδὸν και Ζημιαί. · Υπόλοιπον ἀφίεμενον διά-	2,417,585.80
· Επικερθησθεὶς ἀπαγόρεων ἐνοικίων Δημοσίου ἡ-	24,191.60	τῆς ἔπομενηγραμμάτων.....	2,772.50
σφαλμάτων και δι' ὑποθήκης.....	53,874.05		52,500.00
Δορασμοὶ ηγαλιασμοὶ ("Ποκαταστήρατα" Εθνικῆς	288,737.45		
Τραπέζης, και προσωρινοὶ λογαριασμοὶ).....	122,056.05		
· Επικερθησθεὶς λογαριασμοὶ.....	37,004.10		
Μετοχαὶ· Αντίτιμον μήπιτω ἐκπλασμὸν 45,000 μετοχ.	4,500,000.00		
Κτήμα Τροπαΐης, διάδεις Πανεπιστημίου:			
· Άξια σίκαπεδου.....	369,152.00		
· Άξια οἰκοδομῆς μέχρι σήμερον.....	169,152.00		
Χομητόργαρα ἐν γένει, και λαζαριφρόδοι διμολο-			
γιαι· Εργυηῆς Τοπαΐης.....	164,011.95		
Περιπορεῖν Διαρροού.....	11,365.22		
· Φραιμάταια λήξαται και εἰσπράκτεια.....	11,827.80		
Συντάξεις λήξασαι και εἰσπράκτεια.....	4,000.66		
Μισθοδοσιαὶ λήξασαι και εἰσπράκτεια.....	453.10		
· Εξοδα ἔγκαταστάσεως (διωρέ αἴτια θησαροφυλα-			
κτεῖο και Χρηματοκεφατικῶν).....	Δρ. 55,461.45		
· Εξοδα ἔγκαταστάσεως. Πραγματικῶν.....	1,470.20		
	56,931.65		
		Δρ. 13,121,796.93	
			Δρ. 13,121,796.93

ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΟΛΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΙΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1908 ΠΡΟΣ ΤΟ 1907.

Τὸ διεύλοιπτον τῶν καταθέσεων ἐν συνόλῳ κατὰ τὸ 1907 ἀνίσχετο εἰς	Δρ. 3,419,993.80
· Κατὰ τὸ 1907 προξεωφλήθησαν 12,583 μποδεῖξεν συντάξεων και μισθοδοσιῶν.	Δρ. 4,617,044.96
· 1908 14,821	
· 1908 ἐνοργήθησαν εἰς 4,039 πρόσωπα δάνεια ἐπ' ἐνεγέρτηρον προμημάτων.	
Τὸ ἀκαθάσιον κερδὸν ἀνήλιθον κατὰ τὸ 1907 εἰς	
· 1908 14,821	
Καθ' διλον τὸ ἔτος 1907 ἐνηργήθησαν 61,635 συναλλαγαὶ μέτρων.	
· Ή ἐν γένει κανγητικῶν προσωπιστώνεως. Ενεργ. και Παθητ. κατὰ τὸ 1907 ἀνήλιθεν εἰς.....	407,290.41
· 1908 80,648	511,059.33
· Η εἰς ληξιαὶ ληξασαι και εἰσπράκτεια.....	367,949,110.24
· Μισθοδοσιαὶ ληξασαι και εἰσπράκτεια.....	440,158,861.80
· Εξοδα ἔγκαταστάσεως (διωρέ αἴτια θησαροφυλα-	
κτεῖο και Χρηματοκεφατικῶν).....	
· Εξοδα ἔγκαταστάσεως. Πραγματικῶν.....	
	Δρ. 13,121,796.93

ΚΕΡΔΗ ΚΑΙ ΖΗΜΙΑΙ Β'. ΕΞΑΜΗΝΙΑΣ 1908

ΧΡΕΩΣΙΣ

· ίς ἔξοδοι α. Διακετέρεως, ήτοι:		· Απὸ τόκους δανείων εἰς ἐνεγέρτηρον κερματογράφων	Δρ. 131,259.09
Μισθοδοσιαὶ διευθύνσεων και Προ-	27,990.00	· προεξοφλήματα γραμμάτων και συναλλαγ-	
στοποκοῦ	8,150.—	· κέτας δανείων εἰς δινηκυρῷ κρυσταλλοῦ	
· Εργατού Καταστήματος Δρ.		· συμμάτων, ήπια.	
· Εργατού, φωτισμούς, γεφρωμῆ-		· κέρδος ἐπιχορήσεων παταιτήρεων, κέρδη Πρα-	
· ςῆλη, βιβλία, τακνύδο, ὑπηρε-		· τηλωνῶν, και διαφρούρα μερίδη.	
· Εξοδα τηλήμ. ἐνεργοδοσιῶντα.	4,479.05	· προεξοφλήματα παθεῖσεων συντάξεων.....	20,189.58
· ίς ἔξοδοι Διακειμένων Πραγματο-	7,890.95	· τόκους Πραπετῶν	9,561.28
· έξοδων Εγκαταστάσεως και θύμια Πραγματείων.	43,510.00	· τόκους λογαθεματάν Ηγυγημένων	6,909.75
· Απόδοσης 10 % ἐνηργίων παθε-	2,888.80	· προεξοφλήματα παθεῖσεων μισθοδοσιῶν	5,636.92
· παθητοσησεως Συναλλαγματικῶν και γεφ-	2,996.35	· μέσους ἐπικαταδεσίων παθεῖσεων	1,637.97
· φρούρων, διπλοβορείων συντάξεων, διπλό-	2,050.15	· προεξοφλήματα παθεῖσεων μισθοδοσιῶν	1,528.18
· τόκους Καταθέσεων εἰς τόκων.....	1,087.80	· διημοδιδασκάλων κατά τὸ 1908.....	7,654.41
· τόκους Πλοτωτῶν Δογμάτων.....	44,872.60	· ίπποιον καθεδῶν Α. έξαμηνος 1908.....	
	41,905.10		
	36,309.39		
Καθαρὰ κέρδη { Διατθέμενα. θάλ. τὴν παρούσαν	77,655.70		
· Εξαμηνίαν. Διφέμενα διά τὴν παρούσαν	4,231.87		
		Δρ. 261,083.86	
			Δρ. 261,083.86

ΔΙΑΝΟΜΗ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Β'. ΕΞΑΜΗΝΙΑΣ 1908 ΔΡΑΧΜΩΝ 77,655.70 ΩΣ ΑΝΩΤΕΡΩ

Εἰς δροσικῶν μέρισμα Β'. έξαμηνος 1908.		Δρ. 77,655.70
· Εκ τοῦ ἀνωτέρου μερίσματος τῶν δεκαχιλῶν 77,655.70.		
· Εκπίπτεται δι' ἐκτακτον ἀποδημετικῶν κεφαλαιον περούσας.		· 12,000.—
· Εκ τοῦ ἀνικέλου ὑπολοίπου εἰτοῦ μερίσματος 5 % επὶ δεκαχιλῶν 56,391.		· 65,655.70
· Εκ πίπτοντας { α') διά πρόσων Δημοσίου 5 % επὶ δεκαχιλῶν 2 %.		
· β) , καθεδρικῶν εἰτοῦ μερίσματος τῶν 50 τοῦ Καστατικοῦ Δρ.	2,819.55	
· Εκ πίπτοντας 50 % κατὰ τὸ ἄριθμον 50 τοῦ Καστατικοῦ Δρ.	1,071.45	· 3,891.—
· Εκ πίπτοντας { α') διά κεφαλαιον ἀποθ. τακτ. 50 τοῦ Καστατικοῦ Δρ.	3,088.25	· 61,764.70
· β) διά κεφαλαιον τοῦ Δ. Συμβ. 10 % κατὰ τὸ ἄριθμον 50 τοῦ Καστατικοῦ Δρ.	6,176.45	· 9,264.70
Μέρισμα δροσικῶν έξαμηνον καθαρόν, πρόσων και περούσας		· 52,500.—
Δρ. 3,50 % ἐφ' ἐκάστης μετρήσις		

Τὸ μέρισμα πληρώνεται:

- Εν 'Αθήναις περὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι μετὰ τὴν ἔρησιν τοῦ παθόντος Ιαολογισμοῦ ὑπὸ τῆς Γενιεῖς τῶν Μετρών, Συνετένεσεως.
- Εἶναι δὲ ἀπολλαγμένον τὸ μέρισμα τοῦ φρέσου και τοῦ δικαιώματος καθαρού, ὡς περοκαταβληθέντος ὑπὸ τῆς Τραπέζης εἰς τὸ Δημόσιο.

Εγ. · Αθήνας τῇ 20 Ιανουαρίου 1909.

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΔΙΟΝ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ